

บทที่ 4

บุคคลิกภาพของสุนทรรถที่ปรากฏในวรรณกรรม

วรรณกรรมที่สุนทรรถสร้างขึ้นนอกจากจะมีลักษณะเดียวกันแล้วก็ต้องมีลักษณะพิเศษที่ไม่เหมือนกัน แต่ท่านแพ้ ยังคงเป็นบุคคลิกภาพของสุนทรรถอย่างเด่นชัดที่ไม่ค่าเทียม ทั้งนี้ด้วย อุปนิสัย และการประวัติอีกด้วย บุคคลิกภาพของสุนทรรถที่ปรากฏในวรรณกรรมนี้ถูกต่อไปนี้คือ

๑. มีน้ำเสียงเจ้าชู้

ในวรรณกรรมประเกณิราศีมีลักษณะพิเศษที่ต่าง ๆ ในชีวิตของสุนทรรถนั้น มีเรื่องความคื้นควายอิงผู้หญิงหลายคนต่อหน้ายกัน หัวที่เบื่อหนาและไม่เบื่อหนา ลักษณะการคิ้วคิ้วญี่ปุ่น ก้มหักหักกล่าวอ้างความสัมพันธ์ การคัดฟันต่ออ้วนและกางเขนของความรักความอาดี จริงอยู่ ลักษณะสำคัญของวรรณกรรมประเกณิราศี คือการคิ้วคิ้วญี่ปุ่นที่ผู้หญิงคนรักซึ่งต้องผลักพรากจากไป ญี่ปุ่นที่ กวิ่นคิ้วคิ้วญี่ปุ่นอาจไม่มีความจริง แต่ได้ แต่ในราศีของสุนทรรถมักจะไม่เป็นเช่นที่ว่ามันนั้น ลักษณะนี้ ได้รับอิทธิพลจากคนที่สุนทรรถคิ้วคิ้วญี่ปุ่นในนิราศเป็นผู้มีบทบาทอยู่ในชีวิตจริง ๆ ของสุนทรรถ เช่น แม่จันและแม่เมิน เป็นต้น นอกจากนี้ผู้หญิงอีกหลายคนที่สุนทรรถกล่าวอ้างอื่นบ่อย ๆ ในนิราศต่างเรื่องกัน ก็เป็นการกล่าวอ้างความสัมพันธ์ที่มีความคงเด่นคงวา แสดงให้เห็นว่าในนิราศของสุนทรรถ หลากหลายคนมีความจริง ๆ และการที่สุนทรรถมีความสัมพันธ์อันซึ้งสักรักกับผู้หญิงหลากหลายคนตั้งที่เป็นเพียงไว้ใน นิราศก็ยังคงแสดงออกบุคคลิกภาพอย่างหนึ่งของสุนทรรถ คือความมีน้ำเสียงเจ้าชู้ ซึ่งคุณภาพนี้สุนทรรถ ก็จะรู้ด้วยตัวเอง ลักษณะกล่าวไว้ในนิราศสุนทรรถว่า

ลูกเสียงเฉยเจ่านมัน	ปูนขาว
สาวเพื่อเจ็บหอบสาว	หืนเหลว
ประเป็นเข่นพ่อครัว	ครัวหนุ่น ชุ่มๆ
คำหวานลูกไม้แคด้า	คอกาชาดาที่

ในวัยหนุ่ม สุนทรรถมีความเจ้าชู้เพื่อจะให้สะเทือนใจให้มากขึ้นความในนิราศสุนทรรสมีอยู่นี้

วัดปะขาวครัวรุ่นรู้	เรียนเขียน
ทำสุกคราดอนเต็มยัน	สมุดน้อย

ເຄີຍຮວງຮະວັດເຈື້ນ	ຫວ່າງວັດ ປະຈາກຂອງ
ເຄີຍກົມືນກົມືນສົວຂອບ	ສ່ວນທ້າກຄາວສ່ວນ
ສ່ວນທ້າກຄາວແລະຫະຫຼາກຕົວ	ພຸດກາມ
ເຄີຍເສົ້າຈົວຫັດນາ	ເນື້ອນຂອບ
ຫັດນາຂວາງເຊັນປຶກຄາ	ຕົ້ນອູ້ ໂອດຍ
ເຫັນແຕ່ພັດນັກນິສົວຂອບ	ຂ່ອນຫຸ້ນຄຸມໂປງ

ເນື້ອຄວາມຫຸ້ນກຽງໄປເນື້ອແກຮອນແລະໄປປ່າຍຍູ້ທີ່ນີ້ ມີຫຼູງຂໍ້ມ່ວນແລະຕໍ່າ ຊົ່ວ່າຫຸ້ນກຽງຫ້າງວ່າເບີນຫດານມາຂ່າຍພາຍານາດ ພອຫຸ້ນກຽງຫ້າຍນີ້ວ່າ ມ່ວນກັນຄໍາກົມືນເວົ້ອໂກຣຣເຄືອງກັນ ດັ່ງທີ່ກ່າວໄວ້ໃນນິວາສເນື້ອແກຮອນວ່າ

ຄວັນຫາຍເຈັນເກີນທອກໄນ້ນາໄທບ້າງ	ກັດປະກາຄາເຄືອງຂ້ອງກັນສ່ວນຫດານ
ຂະວ່າກໍາດ້າວ້ານ້ຳໄວ້ໂນມປ່າງໄອນຄານ	ໄນ້ສ່ວນຫຸ້ນໂມສ່ວນເໜີນກັນກົມືນ
ກີ່ຈົນຈົດຄົດເຫັນວ່າເບີນເຄຣະ໌	ຈົງຈ່າເພື່ອທີ່ຫວັງພວງນຸ່ມປາ

ຄອນທີ່ຫຸ້ນກຽງຈົດກັນກຽງເຫັນທີ່ໄດ້ເຫັນສົ່ງຄາມມ່ວນແລະຕໍ່າໄວ້ ໂດຍໃຊ້ສຳພາພານາມແກນດ້ວຍເວົ້ອວ່າ “ພີ” ທັງໆ ຖ້າເຄີຍນອກວ່ານີ້ຫຼັງທັງສອງນີ້ເບີນຫດານ

ອ່ານ່າເຫົວສົວຂອບພື້ພອນນັ້ນ	ຈົງຈະນາທ່າຂ້ວຍເຫັນມີອັນນັ້ນໝາຍ
ໄນ້ກ່າວຂ້າວ່າງໄວ້ໄທເຈົ້າໄດ້ອ່າຍ	ຈົງຄວບອາຍແກ້ວຄາຍຢ່າຍວ່າວ່າ

ກອອນຫັ້ງຄົນນີ້ຍັງຫວັນໄທເຫັນໃຈໄດ້ວ່າ ຫຸ້ນກຽງນໍາຈະມີຄວາມສົ່ນພັນຮັບຮັບຮັບກັບຫຼູງທັງສອງກ່ຽວກັບໄຕຮອນໄທກົນທີ່ນີ້ ແລະການທີ່ມ່ວນກັນຄໍາໄກຮ່າຍເຄືອງກັນຄາມທີ່ຫຸ້ນກຽງເຈົ້າກົດນີ້ອ່ອມາຈາກເກີດທີ່ໜ່ວຍກັນນີ້ເອງ

ຫຼູງທີ່ມີນັກນາກສໍາຄັດໃນຫົວໜ້ອງຫຸ້ນກຽງຄົນທີ່ນີ້ ແມ່ຈັນ ກວຽຍຄຸນແວກຂອງຫຸ້ນກຽງ ແລະຫຼູ້ເຫັນວ່ານີ້ແມ່ຈັນຫຼັນຈະມີນັກນາກໃນນິວາຫຼອງຫຸ້ນກຽງມາກົກວ່າຄົນອື່ນ ໃນນິວາຫຼອງແກຮອນແລະນິວາຫຼວນນາດ ຫຸ້ນກຽງຄໍາວ່າຄວາມຍູ້ອື່ນແມ່ຈັນຍ່າງເປັນນາງໃນນິວາຫຼອງຄົນເທິ່ງ ແລະກົດນີ້ວ່າຕ່ອນນາຫຸ້ນກຽງຈະເຄີກວ່າກັນແມ່ຈັນແລ້ວແລະໄປປ່າຍຄວາມສົ່ນພັນຮັບຮັບຫຼູງອື່ນອີກຫລາຍຄານ ແລ້ວຫຸ້ນກຽງຍັງພູດເຖິງແມ່ຈັນໃນນິວາຫຼອງບຸກເຖິງເວົ້ອ ສົ່ງທີ່ຫຸ້ນກຽງພູດອື່ນນີ້ກ່າວແສດຄວາມອ້າຍວ່າວ່າ ວ່າເຄີດຄວາມຫຼັງປະຊົມປະຫຼັກແລະຕົກຫຼົງວ່າ ອ່ານ່າໄກກົດຄານ ແມ່ຈັນກົມືນໄຟສາມາດຮອບຫຼຸດຍັງຄວາມເຈົ້າຂ້ອງຫຸ້ນກຽງໄວ້ໄດ້

ກວຽຍຄຸນຫຸ້ນກຽງອື່ນທີ່ນີ້ ແມ່ນນີ້ຈີ່ຈະເປັນມາຮ່າຍຄາວອະຄານ ດັ່ງທີ່ໄດ້ເຕີໄວ້ແລ້ວໃນປະວັດຫຼອງຫຸ້ນກຽງ ນອກຈາກນີ້ຫຼູງທີ່ຈີ່ຈັງ ສົ່ງມີຄວາມສົ່ນພັນຮັບຫຸ້ນກຽງຍ່າງໄປເປົ້າເຫັນກົດ ຫຸ້ນກຽງກ່າວດີ່ງຫຼູງຜູ້ນີ້ເປັນຄົງແຮກໃນນິວາຫຼວດເຈົ້າພໍາວ່າ ວ່າ

ถึงบ้านจังหวัดคันเดพันนาม
เมืองและหมู่บ้านพักครัวตั้งชื่อเรื่อง
มาอยู่บ้านน้ำหวานให้เห็นไม่ว่า
เพาะปลูกสิ่งของที่ดีที่สุดในโลก
และในนิรภัยพืชพวงป่าธรรมชาติ
สุนทรีย์ที่มากกว่าจังหวัดคันเดพันนาม

น้ำค้างพรมลงดินด้วยเรือเดินเรือริมแม่น้ำ
เกสรริบบ์สิ่งพืชไม่หายใจ
ให้เข้าบ้านพำนາวไม่คร่าวมาก
มนต์จิตเว็บน้ำซ่านงานแม่ของวนชิน

ไม่ออกกลางหันขอนแม่จั๊กพิวะเหติอง
ศูปหลอดเปลือกเปลือกปล้องกำตั๊กโน้ม
เดียวสายพิวะพักครัวต่อจะหามองโน้ม
ไครจะโน้มเดียวสารช่วยชาติเดียว

ในนิรภัยพืชพวงป่าธรรมชาติ
น้ำจะเป็นการพิเศษที่สวยงาม

ภาษาตะนาวศรี	พิวรรยา
เรียงผึ้งหัวฉัตรจาย	แข่นช้อบ
รัวไม่ใช้ชี้ว่าสาย	ชัวหะเช่น เห็นເບຍ
รัวพีทแม่นจันอักษ	นິກຫ້າອາດີບ
ยานยอดคันจั๊บบ่า	หนานนาม
นິกบາป่วยวันหวาน	ງຸນແຫຼວ
คงจะปะจັງหราณ	ชัวຫມ່ອ ນ້ຳແສ
รือกับพິນຄອດ້າ	ຮັນຈົວຕົວຫຼູງ

นอกจากนี้แล้ว ในนิรภัยพืชพันธุ์สุนทรีย์ยังก่อตัวดึงดูดผู้คนอีกด้วยความงามของต้นไม้
ความงามความมหุศัลป์ที่สุนทรีย์มีให้ชมอย่างต่อเนื่อง เช่นคนหนึ่งซื้อ แพะ และอีกคนหนึ่งซื้อ บิน

ถึงโภคหลวงคิดว่าแพะที่ซื้อจาก
มนต์จะอยู่นานและดีกว่าที่ไม่ใช่
ถึงกาลเจริญเติบโตจะเป็นสุนทรีย์
ให้คนที่บ้านงานพวณชื่อนั่นเมื่อตน
หัวใจต้องอินธน์จะดีอย่างยิ่ง
จะหมายเพื่อผลลัพธ์ทางงาน
อินคนนี้อาจเป็นคนดีเดียวที่สุนทรีย์คงอยู่ได้ในนิรภัยเมืองพารา ว่า

ถูกน้ำรกรากชาติปะหนาดเดือด
จะฉีกนิบอนอกกันให้รื้นໃຈ
บ้าจะแวกว่าราษฎรพยายามอันดู
ชิงห้องบันทึกตราษเสนาสนาน
แซนแซงบันงานพวณหนึ่นหนั่นหน้า
คงจะงานพักครัวห้ามบันทึกหนั่นหนิน

กีหินในไฟฟ้าตื้น	เว้นเพื่อขันวัสดุที่อยู่ในเชิงรุก
ช่างตัดถ่านไฟฟ้าตื้น	พอยเป็นหน้าต้องกีบขอนเหมือนไม้คาย
หุ่นกระบอกต่อวัสดุป้อมฯ อิอกคนหนึ่ง	นัยว่าหุ่นกระบอกต์หุ่นกระบอกต่อวัสดุป้อมฯ อิอกคนหนึ่ง
ช่องจะเป็นน้ำฝนติด หุ่นกระบอกต่อวัสดุหุ่นกระบอกต์หุ่นกระบอกต่อวัสดุป้อมฯ อิอกคนหนึ่ง	หุ่นกระบอกต่อวัสดุหุ่นกระบอกต์หุ่นกระบอกต่อวัสดุป้อมฯ อิอกคนหนึ่ง
เดียดายของมหานาคทักษิณ	เห็นดินดินและรวมให้หวานโข
พระราหูหุ่นกุ้นในปืนใหญ่	จะร่วงໄร์ยรดล้านก้อนมาก
และ	
มนต์นาคทักษิณบานประการกลืน	กุ้นกุ้นหรือจะร่วงหัวกระสุน
จะทราบความคามใจอาด้วยตน	เดชะกอ่อนก่อตัวป้อมอิทธิพลให้พอบค่า
จะดอยหัวต้องดอยดอยด้วย	แม่น้ำมีน้ำดีด้วยจะซึมให้อ่อนหนา
ด้าครั้งนั้นได้เยือนยังเชื่องอ่า	จะดอยครัวต่อร้าบเป่าด้าเจ้าเรือ
นอกจากนี้ยังได้ก่อตัววัสดุหุ่นกระบอกตัวหนึ่งในน้ำศพพระปารชณ์	เป็นทำนองว่าเครื่อง

ชีวิตไปแล้ว

กีหินก้าวในคราบธรรมชาติพิษ	จะดอยดินดูตัวตึงทรงกระดิ้นหัวราก
จะเกิดกีหินได้อยู่ทุ่งช้าง	อย่ามีน้ำดรายเป็นเหมือนเขินน้ำ
เมื่อตอนที่เข้าพรรษาอยู่ ณ วัดอรุณราชวราราม หุ่นกระบอกจะมีความสัมพันธ์กับหุ่นกระบอกตัวเดียวกัน ตั้งที่ก่อตัวไว้ในน้ำศพพระปารชณ์ และในเรื่องนี้ยังก่อตัววัสดุหุ่นกระบอกตัวเดียวกัน	หุ่นกระบอกตัวเดียวกัน

บางน้ำดอยดอยนักน้อย	น้ำดอย
น้ำดอยดอยดอยดอย	ดูดด้วย
เนื่องน้ำดอยดอยดอยดอย	เรือนร้าน ดื่มน้ำ
น้ำดอยดอยดอยดอย	จิตน้ำดอยดอยดอย
ดึงบางนางสุขน้อง	นานาหินอน
สุขพิทารวนเรือน	เพื่อนร้าน
บานสุขทุกบ้านเรือน	ไม่ดอย ดูดดอย
บานทุกบ้านสุขภัตต์	หล่อนหน้าเป่าด้าเจ้า
บานม่วงหัวรัวเต้าคิด	เดชะรัว
ม่วงก็บนม่วงสวน	สุกรดด้วย

น่วงอันวันรัญชวน

จิตใจ ไคร์แส

น่วงหนอนหอยหวนหน้า

เส้นที่เนื้อเจือขันหน้า

หอยอีกผู้หนึ่งที่อุณหภูมิภักดีกว่าอื่นในรากพันพืชปาปล่าย่างมากชาย แต่ก็ต้องย่างเป็นน้ำ ๆ คือ กรมหมื่นอีปัตราสุคุตาเทพผู้ทรงอุปถัมภ์อุณหภูมิในราชวังที่จ้าพระราชนิรุตต์ ณ วัดเทพรัตนารามได้ก่อตัวมา และในประวัติของอุณหภูมิ

จะเห็นได้ว่าอุณหภูมนี้เรื่องพัฒนาวิถีกับหอยอุ่งหลายชนิดที่อยู่ที่บ้านกรุงท้องย่างเช้า ช่วงเช้าวาน แม้แต่เมืองบนราชอาณาจักรยังคงมีความสัมพันธ์กับหอยอุ่งโดยไม่คำนึงถึงพระชนิชัย มีไปกว่านี้ ในบางรายยังมีที่ทำว่าจะเป็นการระเบิดเพลิงที่อุ่งรวมตัวอย่าง เส้นกรดที่หอยอุ่งที่ซึ่งเป็นศัตรู และในบางครั้งก็เป็นการสะ荡ความอุดตื้นของตัวน้ำดีเดือน เส้นกราฟเฝ้ากรรมหนึ่นอีปัตราสุคุตาเทพ ดังนั้น จึงไม่น่าแปลกใจที่อุณหภูมิจะแสดงทัศนะของท่านเกี่ยวกับผู้คนอุ่งไว้อย่างดีเด่นในพระอักษรเมืองหนึ่งว่า

ในເທດນີ້ປ່ວງຄາມຫີພວກນີ້ເຂົ້າ

ອັນໄມເຄືອບເຂົ້າສົດພິສົນຍັ

ອັງຮອຍຮະບູນປາສຸມາຂັ້ນ

ຈະຊື່ນໄຈເທັນສົດທີໃນນີ້ເຂົ້າ

ພວະຈັນທຽບຮ່ວມກົດາໂພຍນ

ໄນ້ເຖິງບໍລິມນາງຈານເຈົ້າພວກນີ້ເຂົ້າ

ແມ່ນໄດ້ແກ້ວແລ້ວຈະຕ່ອງປະກອບຈະຍົດ

ດັນອນເຮັດນໂຈມປະໄວມສານ

ความเจ้าชู้ของอุณหภูมิจากที่ก่อตัวมาแล้วข้างปากญี่ในวรรณกรรมประเกณิกานอีกด้วย อุณหภูมิได้ก่อหน้าให้ตัวอุ่งที่ขาดแคลนมีบทบาทพัฒนา กับหอยอุ่งหลายชนิดที่เข้าหากันให้สะท้อน นิสัยเจ้าชู้ของผู้คนต่างออกมากให้เห็น ตัวละครเหล่านี้ได้แก่ โภคบุตร อัคขายด้วงต หิงหินกราภ พะຍະກັນຕີ หรือสุวรรณ สุคิลาก และเดินสมุทรเป็นต้น “พะເຊົກ” เหล่านี้ล้วนแล้วแต่ผูกมัดครัววิถีกิจกับหอยอุ่ง ในน้อยกว่า ๒ คนขึ้นไป ทั้งนี้ในนับร้านบทวิชาเริการช์ต้องมีอยู่มากตามธรรมเนียม จริงอยู่ว่าการก่อหน้าให้หัวເຊົກที่ขาดแคลนได้มีอุบัติสืบเช่นที่ว่านี้ อาจได้รับอิทธิพลมาจากรูปแบบของขอราษฎรกรรมทำ ๆ หรือความนิยมของตัวตนคุณน้อยบ้าง แต่คงจะมิใช้อิทธิพลสำคัญเป็นแน่ แท้ที่จริงแล้ว ความเจ้าชู้ในอุบัติสืบเป็นบุคคลิกภาพของอุณหภูมนี่เอง ที่ทำให้อุณหภูมิก่อหน้าตัวเองที่ขาดแคลนไม่มีบทบาทเด่นในภาษาเจ้าชู้หรือมีเด่นที่ต้องใช้หอยอุ่งอย่างปากญี่ในวรรณกรรมประเกณิกานแทนทุกเรื่อง

๒. นับเป็นตัวอย่างในเวียงจุ่นປ່ວງແຂວງและฐานะ

อุณหภูมิความรู้สึกอยู่เสมอว่าตัวเป็นคนรุ่ปไม่งาม ตัวที่เคยกล่าวไว้ในนิราห์ตเจ้าพิริยา “ทั้งจุ่นชัวตัวภักดีค่าศักดิ์” และอยู่เหมือนว่าจะเป็นคนที่จะด้านตัวเอง มีเค้าความในเวียงนี้อยู่ในนิราห์ พะຍະກັນเมื่อพูดถึงนกกระกรุบและผลไม้ชนิดหนึ่งซึ่งหัวด้าน ลังนี้

ຕົງຮະເຕີບເຕີບໄດ້ງຫຼາດເຊື່ອນ ເທົ່ານີ້ກະກະເຫັນວ່າມາຈະຫຼາຍ

ໄລ້ຫຼາກນີ້ກຳດັນປະຈານຄົນ

ເນື່ອຍານຂອງຫຼັງນັດນະກຳທຽວ

๔๘

หัวต้านสุกกระเบื้องดูเด่น
โครงห้านั่งควรใช้ไม้สักดีกว่า
ในนิรภัยสุขกระดุมสุนทรีย์ก็ต่อเมืองนากะกรุนว่า
นากกระดุมกัมมังลือนท้อ^๑
คุณคุณสุนชันป่า^๒
ช่องกระดุมออกคลอกเหลี่ยมขา^๓
ศิรษะกระกรุนโถ^๔
นอกจากนี้ยังปรากฏคำอธิษฐานในนิราศพระนาฬาประการหนึ่งว่า “ทั้งรุปร่างขอให้รวมกันสองคันท์” ซึ่งพระจะยินดีถ้าสุนทรีย์รูปไม่งาม เมื่อมีปีนังต้อในเรื่องนี้สุนทรีย์จะคงไว้เรื่องการเสวนาอย่างดี เนื่องจากเชื่อว่าษานนิคันนองกระดุมทำให้อาชญาณและยังมีสรรพคุณอันดีเท่าอีกอย่างหนึ่ง ดังที่สุนทรีย์ระบุไว้ในนิราศวัดเจ้าพี “ว่ายกินรูปงามอย่างเรื่อง แม้นพื้นทักษัณลงหมาด กะกับดับกลาญพุ่นเนื่องนั่นเรื่องเหติอย่าง”

ส่วนในเรื่องฐานนั่น สุนทรีย์ได้แสดงความเชื่อในเรื่องความยากจนของท่านมาตั้งแต่วัยหุ่น ต้องปราบภัยในนิราศเมืองกาจ แฉนิราศพระนาฬาว่า

ถึงคติของชาวบางบ้างกระเทียมสะท้านอก โอ้มากลั้งว้างอยู่กลางทุ่ง
เห็นแต่หมอนอ่อนแอบนอยุ่งคุณ
เพาะราชวนชนเจียวจิ้งจาระกำใจ

๔๙

มาค่าวบพบทุกชนบทแล้ว
ฉันเกิดมาอาศัยนี้ก็มีกรรม
ได้เดื่องแค้นและนยากระดุมนอบ
แม่นกหันชาติเกิร์ใหญ่เป็นกากคน
แม้เมื่อตอนนวดราเป็นพระภิกษา^๕
นิราศเจ้าพีก่อไว้ว่า
พอดีกิจเริ่มเมื่อเวลาสายยังฟ้า^๖
กะทิ่งเหตุอยู่บีดยาวไปต่อเมื่อคราวนั้น

ขอคุณแก้วสามประการท่านอุปถัันท์
แผนระยำบุบบันตัวบันจัน
ไม่สมประกอบหัวพยัคฆ์เดินก้าวตัน
ซื้อว่าจันแล้วจะจากก้าวตันไปกอ

สุนทรีย์อ้างบันดึงเรื่องความยากจนหลายครั้ง เช่นใน

ถึงปากจั่มน้ำตามบอกน้ำกอกน้อย
ให้เมือน้อยทรัพย์นับหน้านิราช^๗

ฉะอย่างมาค้างอย้อยเป็นเมืองมี

ไม่มีคืนเกือบหนุนกกรุง

ถึงเทวัสร้อยกราชันน้อยต้องห้องศรี

ไปเฝรั่นราวดีพรใจรู้จุ่น

และเนื่องจากความยากจนนี้เองที่เป็นสาเหตุของความคับแค้นอย่างอื้น ๆ ให้เกิดมา
อย่างนี้จึงว่าไว้ญาติบ้านนี้ด้วย ขาดคนรัก ตัวที่สูนทรัพย์ปราารถไว้ในนิรภัยประประเสริฐว่า “ทุกวันนี้
มีทรัพย์ฐานนับธื อ เหมือนเรานี้เรื่อยๆ ชาติรักมีผลก้าว” “อย่างนั้นอันขึ้นกระดับชาก คิดถึงญาติ
ต้องพาหน้ามาให้” และ

นารีไอก็รักแต่ลักษณ์ เผนิชบอนหมายรักเป็นพักพ่อน
เมื่อยุบตัวพิลึกพราภาพรำษฎากรจน แบ่งกุศลสุคากุณไว้

ด้วยความรู้สึกคับแค้นและชั่วนี้ในความยากจนนี้เอง ที่ทำให้สูนทรัพย์สนใจในการเขียนและ
ประคัพเพื่อประทานความน้องน้อม ตัวจะเห็นได้ว่าการเดินทางไปแสวงหาอย่างวุฒิและ การเขียนและ
ประคัพชุดของสูนทรัพย์แต่ละครั้งเป็นไปด้วยความยากลำบาก บางครั้งก็ต้องเสียก้อนรายอย่างมาก
แต่หานกนานขนาดกับน้ำทรมานกายนี้ไปแสวงหาโดยไม่ย่อท้อ แม้จะผิดหวังครั้งแล้วครั้งเล่าก็ตาม ใน
รัพันพิตาปักมีคำปราารถนาไว้ดังนี้อีกด้วย

พ่อเมืองไปป่าห้องซ่าเวร์ แก้ปูนเพชรพันหองลักษณะดุ
จะมาสูกทุกสีรุ่นบอนก็หงหุ กินหมูตุ๋นไก่เบ็ดจนเบ็คพืน

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ในโครงเรื่องบ่อยของนิทานเก็บบุกเรื่องของสูนทรัพย์กับปราากฎว่า
คุณอกหักชายมักตกทุกครั้งได้ยาก หรือปีกอมแปลงตัวเป็นคนสามัญ ไปลักชอบได้ริคายของกษัตริย์เป็น
ราชาย เช่น โภคบุตร แอบออกผู้กันพยายามผู้เดือดอยาเนื่องกัน แล้วลักชอบได้เงินรางวัลพันมาตราธิคายของ
กษัตริย์เมื่อตนนั้น ตักษณายศก็ลักชอบได้เงินอยู่ในท่านของเดียวกัน และครีสุวรรณปีกอมเป็น
พระมหาตีนี้เมื่อรุนจักรและลักชอบติดต่อกันนานาภัยราชานั่นมาให้ลักยกกัน เป็นต้น แม้ว่าโครง
เรื่องเหล่านี้จะมีอยู่ในนิทานไทย แต่การที่สูนทรัพย์ก้าวหน้าโครงเรื่องเหล่านี้ของครั้งก็ชวนให้คิดว่า
โครงเรื่องซึ่งหัวใจอยู่ในสภาพค่าตอบ แต่ก็ต้องให้เป็นจิตใจของกษัตริย์เช่นนี้ เป็นการสะท้อนความ
ปราารถนาในด้านรุณของสูนทรัพย์

ด้านรุนความสนใจเรื่องยาอยุวัฒนน์ ปรากฏเด่นชัดในเรื่องพราจะกัมมีในตอนที่กล่าว
ถึงผลไม้ประ卓ชาติชนิดหนึ่งซื้อ คินดันน์ หรือนพวงศ์ราตน์ ชื่นราษฎร์ไว้พูนโดยบังเอิญในขณะ
เดินทางกล่องน้ำเมื่อตนนี้จากกรุงเทพฯ กับพราจะกัมมี พอคินดันน์นั้นมีหวานคุณตรงตามคุณสมบัติของยา
อยุวัฒน์ที่สูนทรัพย์สนใจ กล่าวคือ

ผู้ที่ครัวไฟให้เดินท้องตื้นหอย นาพรัตน์พราจะกัมมีวิเศษ
ด้วยหวานเย็นเห็นเป็นประเจริญเกิดก้าว กำจัดห้องไว้คามไม่ร้าว
อยุนน์ชื่นชุมเป็นหนุ่มสาว มีวนน์ร้าวกับห้องจะดองครัว
ธึงแท่เจ้าช้าเรือนสามร้อยนี้ ก้าวไม่วัฒน์จะดองนาด

พัฒนา ผลิตภัณฑ์จึงเป็นการสะท้อนความต้องการของสุนทรีย์และมาตรฐานที่มีอยู่แล้ว
ข้างต้น ซึ่งเป็นบุคคลภาพอย่างหนึ่งของสุนทรีย์

๓. นิคามาเรื่องถือไม่ใช่วิทยาศาสตร์มากกว่าวิทยาศาสตร์

สังคมไทยในสมัยที่สุนทรีย์ดำรงชีวิตอยู่นั้นเป็นสังคมที่เรื่องอุดมและอนุรักษ์ต้องมีอ่านเจริญเรียน
ดันเรียน ผู้ เก้าอี้ นางใน เทพารักษ์ ซึ่งที่เขียนด้วยกันว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ และเครื่องรางของขลัง
ต่างๆ ความเชื่อถือกล่าววนั้นมีทิพย์และบุคคลในสังคมนั้นเป็นอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้จาก
วรรณกรรมเรื่องสุนทรีย์และนิยาย เช่นเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นวรรณกรรมที่สะท้อนภาพชีวิตความเป็นอยู่
ของคนไทยในสมัยวัดวาอารามที่เรียกว่าเป็นอย่างดี จึงอาจกล่าวได้ว่าสุนทรีย์มีชีวิตอยู่ท่ามกลาง
สังคมที่เรื่องอุดมและอนุรักษ์เรียนอ่าน ซึ่งศักดิ์สิทธิ์ และวิชาไสยศาสตร์ ได้เรียนรู้และคุ้นเคยกับ
ความเชื่อและพิธีกรรมอันลึกซึ้งมาจากการเชื่อเหล่านี้ เช่น การเขินแวงเจ้าบ้ำ การเรียนรู้เวท-
มนต์คากา ภารท่าเส่นท์บานแม่ และการใช้มีดบินดัน สุนทรีย์จึงไม่อาจเดียงจากอิทธิพลของความเชื่อ
เหล่านี้ได้ ดังจะเห็นได้จากคำสอนเด็กในนิราศเมืองกรุง ที่ว่า

ขออาวุโสศักดิ์สิทธิ์ที่เดียว ต้องสะท้านอยู่ว่าเจ้าหัวก้ามหนอง

ร้าจะไปป่วยไก่ดึงเมืองกรุง เจ้าจะดูดไข้กันนิที

ระหว่างคัวกับตัวคือตะเคียนขวาง	เป็นเมืองของอยู่แล้วเจ้าส่วนอย่าง
ว่าเพื่อสางซิงน้ำดีเดือนก่อนของ	ไครอูกต้องแพกคายของน้ำด้วยตัว
พ่อนอกกันยังมีกันจะขาดปาก	เห็นเรื่องจากแขวงควรหงหงด้ำ
กระหบบทางเดือนน้ำตะเคียนค่า	ก็โคงคว่าต่ำลงในคงคาก
พวงเบือพืชอนชาด้วยสอง	ก็เมยต่องหลักทางไปปะรังขวาง
พันธ์ระหว่างน้ำกุชชยา	ต่อกระดาษเดินฤทธิ์ประดิษฐ์จริง
ขอนางไม้ไหวหดูกษัติเทพารักษ์	ขอฝ่ากั้นนิ้วมันด้วยหนัง
ไครสามารดาพิราษร์นามาธิ	ให้คายก็ต้องเหมือนกันที่ค่าเรือ

เห็นหายเจ้าเนื่องด้วยอยู่เชื่อแม่ ปูนหะกงของค์แก่ข้าวเมืองไชย
เกดดีเดย์เกยข้ามคงค่าด้วย ช่วยคุ้มกันปากอ่าวเดือดเจ้านาย

ทรงด้านไชยศาสตร์ ปรากรู้ว่าสุนทรีย์ได้ศึกษาในงานนี้อยู่บ้าง ดังที่เคยเล่าถึงการใช้ความรู้
เหล่านี้เมื่อไปแบ่งสวายาณยุวัฒน์ที่วัดเจ้าพ่ออาทิตย์ หรือเมื่อตอนเดินทางไปป่าสุพรวรรณก็เคยเล่ามาใน
ให้กระเทยบศักดิ์พิทักษ์ไปด้วยกันแก้เนาบ้านนิคหนึ่ง

หากครุภัยที่ว่าม	หันด่อน
เดกชั่นกินจีนนอน	บันได
กะเทืองเมาน้ำตุกอกอน	ให้ชั่น กินและ
เม้าร่วงค้างกราบไฟว	ว่าชั่นกินหาย

ความเชื่อในทางไสยศาสตร์ของสุนทรภู่ทำทักษิณามาแล้วได้ว่าเป็นความเชื่อขึ้นพื้นฐาน ส่วนวิชาไสยศาสตร์ขึ้นสูงกว่านี้ ประเพณีเครื่องรางของขลัง ห้องนอน สะเตาของสุนทรภู่ไม่เคย แต่จะว่ามีความเชื่อแบบ แม้ว่าห่านจะเคยพูดถึงเรื่อง "เหล็กในห" ไว้ในร้านพิตาป แค่ก็มีได้แสดง ความสนใจเชื่อถือในแม่ชีมีดูซึ่งกันว่าเป็นโภคภัยอันชาวนี้ของกันศาสตราจารุสั่ง ฯ ให้ หากแต่มีความสนใจในแม่ "ห้ามบันปันเหลาเหลาดง" มากกว่า ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า แม่สุนทรภู่ จะได้รับอิทธิพลความเชื่อโบราณเช่นเดียวกัน ซึ่งทักษิณามาก็และวิชาไสยศาสตร์ เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ๆ แต่ความเชื่อส่วนใหญ่ของสุนทรภู่ก่อนข้างไปในทางเชิงโบราณเช่นเดียวกัน ซึ่งทักษิณามากจะเรื่องเหตุการณ์ ต่อการพิชิตชั้นที่ห้องมายานกราทั้งทุกวันนี้ ส่วนความเชื่อทางด้านไสยศาสตร์ และเครื่องรางของขลัง นั้นสุนทรภู่มีอยู่น้อยมาก ที่เป็นส่วนนี้อาจจะเป็นเพราะสุนทรภู่มีอุปนิสัยสำคัญประจำตนนี้คือไม่เชื่อ อะไรเลย ฯ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือความเชื่อถือในเรื่องวิทยาศาสตร์ ทั้งจะเห็นว่าความสนใจของสุนทรภู่เกี่ยวกับการเดินแม่นเปรราคุณเป็นความพยายามที่จะห้อมโอบหัวใจให้เป็นท่องนั้นเป็นเรื่องของ การทดสอบทางวิทยาศาสตร์โดยแท้

นอกจากนี้ยังเป็นที่น่าสังกัดว่า แม่สุนทรภู่จะเชื่อเรื่องดี แล่สุนทรภู่ก็ปฏิเสธความเชื่อ เรื่องการหวงเจ้าช้าด้วยสัตว์เชิง สุนทรภู่อาจจะเคยห้องหอยหรือพิชิตน้ำห่วงเจ้าช้ามาแล้วคงเห็น ว่าเป็นเรื่องทดสอบหัวใจของคนหวง และไม่ยอมรับเชื่อถือมาตั้งแต่วัยหุ่นจนถึงวัยชรา ดังปรากฏคำ ปรางกษ์ของท่านในนิราศเมืองนกทองและนิราศพระประธรรมว่า

ให้คนหวงดังผีเมื่อพี่เข็บ	ว่าเพราะเก็บดอกไม้ที่ก้าวเข้า
ไม่สอนวิธีขออู่ท่ามูนา	ห่านปูเจ้าอุณเคนจึงแทนทด
ครั้นคานหูล้อไทยก็โปรดให้	ที่จิงใจพิกรู้อยู่ว่าปด
แม่ชาวบ้านท่านดือข้างหัวมด	จังซื้อคนปีไว้ในอุรา
และ	
ที่ก้ายบ้านศาลายาเช้าของชาวบ้าน	บวงสรวงศาลายาพืบยาศรีตั้ง
เห็นคนหวงปดงจิตอนนิจัง	ให้คนหึงปดงดงบาย
ซึ่งคำปดมห้าวว่าเจ้าช่าว	ไม่เห็นด้วยที่จะได้ดังใจหมาย
อันเจ้าพี่ดึงรับกักดันกดาย	ดือเจ้านายที่ได้ฟังจึงจะดี

ในเรื่องความไม่เชื่อจะไร้จ่าย ฯ ของสุนทรภู่นี้ปรากฏในอีกหนึ่งเรื่องนิราห์พระประชานว่า

มิ่งໄพเด็บໄพล้านเมืองค้าก่อต่อว	แต่โปรดตรวจสอบอันเท่าทั้งสาร
เป็นเรื่องรำข้าพื้นพระยานพาณ	มาสังหารพระยาทรงคับบาก
แล้วปลูกพระมหาโพธินโตรในญี่	เหอญให้เดือดเพราจะกรรณหนา
อันเท็ชริชตึงไกเน็นไกอชา	เข้าเต่ามาพอกเด่าให้เจ้าฟ่อง

สำหรับวรรณกรรมประเกณท์กานของสุนทรภู่นั้นกล่าวโดยทั่วไปก็ยังคงมีเรื่องราวเกี่ยวกับภูมิปัญญาฯ - เทวภาคดอยดอนคาดาอาคมต่อว ฯ ในเรื่องได้ยกศาสตร์เรื่องเดียวทันควรและมีเรื่องราวที่ไม่ส่วนใหญ่ในสมัยนั้น เช่นมีการเล็กบุนพ่อนต์หมายจะจับโภคบุตรเมื่อถักกล่องอยู่กับบันนางอ้าพันมาชาให้เดอร์กระอ้าทำาเสนน์ ตั้งแต่ด้วงต์และติงท์ให้กิรภพมีความรู้ทางคากาอาคมเป็นอย่างดี พระอินทร์ช่วงมีให้เพชรฆาตประหารชีวิตลักษณ์วงต์และพระมารดา เทพปะยอมเป็นพราหมณ์ช่วยจ้าและร่วงลงทิพ-เกศราให้เป็นชาย และมีป่าต้องรวมวงต์ให้พระกษาคนางแมว กันริ เบ็นคัน ซึ่งหงัมหงันนี้มีให้สระห้อนจากแนวความเชื่อที่เข้าใจของสุนทรภู่ หรือแม้นต่อรองตัวคุณ หากแต่ได้คุณต่อเพื่อความชื่นชอบยังพิธีการอันเป็นรุปแบบอย่างหนึ่งของวรรณกรรมประเกณท์อุดมคติ

สุนทรภู่กล่าวติดเตียนผู้ห้องมองภายในใจสุดท้ายไว้ในเรื่องพระไชยศรีวิริยะว่า “ไม่จำค่าพระเจ้า เทไปเข้าภาษาไปเลย” ซึ่งเป็นการสะท้อนแนวความเชื่อในเรื่องนี้ให้อย่างดี นอกจากนี้ในพระ-อักษรยัง สุนทรภู่ยังเข้ากับห้องเรียนเรื่องอิทธิฤทธิ์ป้าภูมิหารีและคากาอาคมของย่างมากจนต้องเกิดเห็นได้เมื่อเทียบกับวรรณกรรมเรื่องอื่น ๆ ยังไงไปกว่านั้น สุนทรภู่ยังมีแนวคิดเชิงพยากรณ์ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ซึ่งเกิดจากกิจกรรมประดิษฐ์ชีวะของมนุษย์ เช่น เอื้อการน้ำของโซรุหหรือ ตั้งสุนทรภู่บรรยายไว้ว่า มีชนาฬิกาถึง ๒๐ เส้น และบนเรือนนั้น “กระทำเป็นตึกกว้านสองตัน หมากะพรัว ส้มสูกปูดูกิไวกิน” อีกทั้ง “เสียงห้องแพะแกะไก่สุกห่าน คชสารม้ามีนพัชรา” ซึ่งขณะนี้ก็คือเมืองยะนีใช้ชื่อเปลกประหลาดแต่ยังไง ที่เมืองต้องกาสุนทรภู่ก็กล่าวว่ามีความเป็นอยู่อย่างทันสมัยด้วยเครื่องมือที่คนประดิษฐ์ขึ้น เช่นที่สร้างของกษัติริย์ ซึ่งสุนทรภู่บรรยายว่า

นางค่านันรับพรค่าวารสวัสดิ์	เชิญกลัดริย์สันทั้งนั้นให้พันหาย
หันสรงชลบนบ้อตั้งก์ที่นั่งราย	เราใช้สายกลอกไก่ร้างให้คืน
น้ำาะดุพุ่งรี้หุ่งค่า	อูดังห่าฝันกระชาญเป็นสายพันธุ์
ลงโขนองค์ธรรมชาติสัมพัน	ราชรันกเด็นกตั้นพุ่งจุรุ่งไฉ
เหมือนอันฟันบันอากาศซึ่งชาติชั้	โขมนันนั่งเด่นน้ำยืนໄฉ

นอกจากนี้ได้เรื่อยซึ่งมีกลไกบังคับและเครื่องบรรเทอลงบุตรตัวยกกลไกพิเศษในวังของนางอะเวงก์เป็นสิ่งที่สุนทรภู่กล่าวถึงอย่างเชื่อมั่นในความสามารถทางวิทยาศาสตร์ของมนุษย์ยังไปกว่าคากาอาคมที่เคยเชื่อกันมาแต่เดิม

นางวันมหาภ่องค์พระทรงศักดิ์
นั่งเก้าอี้ที่ห้องห้องพระโรง
ต้นไม้ร่มเงาเรียบเดือยเดือยพัด
พองพรมกันดันรั้วลงสู่ญูญา
ญาติออกลังวิ่งวิ่งเหมือนเกวียนรับ
เดียงกรี๊กกร่างต่างเรมน้ำไม่เห็นใคร

มาหบุคพักกุ่มหมอกย์เป็นเพ็งใจ
ช้างนกโถ่เมืองน่านพื้นที่รา
ใต้เชาซีบเหลือไว้ก็ช้ำยว่า
ให้กันแก่ก้อนก้อนพัชกอกไก
พาร้อนส่ารับหวานคาวชุมเนื้้อ้า!
แต่โดยในนี้ไปถึงทั่วทุกตัวคน

๗๙๖

ฝ่ายบุพพาการว่ากาสะหว
เหมือนคนครึ่นพายไม่พดดุดเพด
กระจับบีดซอกเดียงกรอกวิด
นางฟ้าหัวขับร้องทำนองใน
เป็นภาษาฝรั่งว่าครรังนี้
จะรำแซ่บแซ่บเมืองให้ปีร์บ่วน
บรรดาคนพัชชับให้วันวาน
บังคมพอกกลไกตัวอิ่มเคย
ครันอีมนหน้าสำเร็จตั้นเตรียมรำ
ข้าหลวงเหล่าชาวตระกูลพันกงาน

๗๙๗

ใจคนครึ่นพังกันบังแฟง
เดียงกระแสงซ้อนเพดลงวังใจ
บังเข้ารำดีดคนครึ่ปีไน
บังชับไม่เมินให้บีร์บ่วน
จะเป็นที่สนน์ที่บุกสุขแกณ
เดียงชุมเหมะงสื่อนไม่รั่นเดอะ
ตัวอิ่มใจราบโลดเดนาดีด。
กระไว้เดย์ดันเดอเป็นเพดออกการ
ให้ก็ตับก็ลังไปเข้าในม่าน
สอนฟ้าร่ายกันฝรั่งช้ำอังกา

จากกรากที่สุนกรูกับดูบนวัดเชือวิทยาศาสตร์ตั้งก่อต่ำมานี้ แม้จะเป็นเพียงการยอมรับ
ความคิดเห็นได้ความรู้มาจากที่ใดก็หนีด้วยความ แต่ก็เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าสุนกรกับเป็นผู้มีหัวหอด
ในวิทยาการใหม่ ๆ มากกว่าความเชื่อถือทางด้านไสยศาสตร์

a. นิความรู้สึกว่าเหวว ไว้ญาติชาตินคร แมดไม่กัตเกียนผู้อื่น

ในนิราบทดาย ๆ เรื่องที่สุนกรกูดตั้งนี้ มักจะปรากฏถ้อยคำว่าที่สุนกรกูก่อต่ำวิจัยนี้
อย่างนั้นใจว่าไว้ญาติชาตินครเพราจะความต้าดอยช่องห่าน เช่นในนิราบทดายของที่ว่า “พรับนิพหาน
ปานป่าวหนึ่นพีรษะชาต ตัวปิไว้ญาติชาตินั่นดีนเซนเรย” และในว่าพันพีชาบีกน้ำดองนว่า “ไม่
เดย์มเพื่อนเหมือนจะพาเดือดคากะรันเด็น เที่ยวช่องวันไว้ญาติชาติวิญญาณ” “ต้องต้าดอยยังอัน
อีปะน้ำดอง นาอยวิหารวัดเดือนเมืองเมียนเมี้ยน” และ

ติดอยาพเพื่อนเหมือนเราต่ำมีเจ้า
เพราจะนุญนั้นอย่างยังอีปะน้ำดอง

เจไบมีอีร์รับเรื่องเดือนและวันบ้าน
เหลือที่หานอุปัตตันก้าวชันบารุง

แม้แต่ในนิราศเรื่องที่สุนทรภู่แต่งขึ้นในขณะที่การซ้อมอภิเษกเป็นปกติ หรือตอนข้างเบิกบาน เข่นนิราศเจ้าพ่อและนิราศพระประชุม สุนทรภู่ก็ยังรำพึงถึงความมีความสามารถและความดุดันอย่างมาก แต่ก็ขอห้ามอยู่ด้วย ในนิราศพระประชุมตอนหนึ่งกล่าวว่า “มีผู้รู้จักคุณเบอกันหลายคนฝ่าฟ้าฟูปะเกียน และออกไม้มีไปมัลการพระบปฐมฯ ที่ยังด้วย ซึ่งสุนทรภู่รับฝ่ากอย่างยินดี ด้วยเหตุผลด้วย

ฉันรับฝ่ากอย่างไรให้ได้เป็นญาติ ทุกทุกชาติไปอย่างเดมนั่นปารอนา
ให้รักใครไปทุกวันเข็นทันตา ไปเบื้องหน้านั้นขอให้บันริบูรณ์

ในนิราศเข้าหาของสุนทรภู่ทั้งสัตย์ธรรมว่าเกิดชาติใดก็ขอให้พรั่งพร้อมด้วยญาติ “แห่นสมายบริบูรณ์ประยุรวงศ์” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าห้ามมีความรู้สึกไว้อุ้าดีขาดมิตร

อันที่จริง เมื่อพิจารณาดูวิทยาของสุนทรภู่แล้วจะเห็นว่า ตลอดเวลาที่สุนทรภู่คุ้ยวาระกับไว้อุ้าดีขาดมิตรและผู้อุปการะตน ห้ามหาก็ได้ขาดญาติมิตรหรือผู้อุปการะไม่ การเดินทางไปถ่างจังหวัดเพื่อศรัทธาของสุนทรภู่จะมีผู้ติดตามพรั่งพร้อม ไม่ว่าจะเป็นบุตร บุตรบุญธรรม หรือบรรดาศิษย์ทั้งหลาย และในฐานที่เป็นพระภิกษุ ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางหรือประจำอยู่ที่วัดก็จะมีผู้ให้ความนับถือตลอดจนเป็นผู้อุปถัมภ์รากเหง้า ลังที่ห้ามก็เคยเล่าไว้ว่าเมื่อคราวไปวัดเจ้าพ่ออาทิตย์ ได้แฉว่า “ไปพึงบุญคุณพระยาธากากรุ ห้ามน้ำรุวงรักพระไม่ละเอิน” และในฐานที่ห้ามเป็นกิมซือ จึงมีผู้มาเยือนอยู่เป็นนิคิม ลังที่เล่าไว้ในร่องรอยพิถีพิถว่า “นาหาสู่คุณและหันแก่สาว” เพื่อ “บินหนังสือต้องดีของดามเรืองรา” ฉะนั้น สุนทรภู่จะต้องมีความรู้สึกอ้างว้างหัวใจอย่างมากเช่นเดียวกันเมื่อว่าจะมีผู้คุณเคยอยู่ใกล้ชิดอย่างพรั่งพร้อม แต่ก็ยังไม่อ้างอิงจักความอ้างว้างหัวใจนี้ได้

สาเหตุสำคัญของความรู้สึกห้ามด้วยของสุนทรภู่คงจะเนื่องมาจากการซ้อมอภิเษกความเชื่อของพ่อแม่ที่ตั้งแต่วัยเด็ก ต้องจะต้องเกิดให้จากโครงเรื่องข้อซึ่งเด่นมากและปรากฏอยู่ในนิทาน ของสุนทรภู่คือโครงเรื่องของห้ามที่ห้ามถึงการหลักพระภิกษุของตัวเองฝ่ายชายกับผู้เป็นพ่อแม่ เช่นโภคบุตรต้องก้าพร้ามแม่ต้องแค่แรกเกิดแล้วห่อนน้ำไปฝ่ากราชต้นที่ให้เสียงไว้ ลักษณะของคุณแม่เห็นด้วยต้องพอดีพระจากพ่อแม่มีเมื่อยเพียงแค่ปี ห้องที่ไกรภพกู้ภวนหมู่เทพเจ้าพานหนีจากพ่อแม่ตั้งแต่ยังในวัยเด็ก และในเรื่องพระอยกัมณีก์ปราชญ์ว่ามีเรื่องราวของกราฟหลักพระจากพ่อแม่ของหัวละครบ้าคัญมากกว่านิทาน เรื่องได้รู้ไม่ว่าจะเป็นพระอยกัมณีหรืออุรุรัตน์ คินสมุทร อุดมสาร หรือมังคลา วาสุพันธ์ และหัวละครบ้า หัวนี้อาจเป็นหัวนิทานเรื่องนี้ในเรื่องของความเชื่อถือหัวละครบ้าคัญมากกว่าเรื่องอื่น ๆ อย่างไร ก็ตาม เพื่อตอบสนองความรู้สึกห้ามจากการความรักความเมตตาจากพ่อแม่ซึ่งข้อนี้เรื่องในจิตใต้สำนึกของสุนทรภู่ ห้านจึงกำหนดให้หัวละครบ้าคัญ ในนิทานแต่ละเรื่อง ซึ่งผลักพระจากพ่อแม่หรือไม่

นี่พ่อแม่โน่นยังวัยได้รับความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่บุญธรรมหรือบุญอุปการะเป็นอย่างตี เนื่องโภคบุตร ก็ได้รับความรักจากพระยาราชสีห์หัวเมือง อักษรผ่องแฉะนางพิไภสสรก็เป็นที่รักและห่วงใยของพระอุชาช พินทุมรากรก็เอาใจใส่ดึงให้ทราบอย่างมากหมาย นางสุวรรณมาลิกก์รักใคร่เป็นอยู่อันสมบูรณ์อุดมชื่ว ฯ และ สุขสาครก็ได้รับความอุปการะรักใคร่จากเจ้าเมืองการเวกอย่างตึ่ง เป็นเดัน นอกจากนี้สุนทรภู่ก็ได้ กำหนดให้เดันยกเพลียชาญในนิทานแต่ละเรื่องประสมความสำเร็จในด้านความรักอ่างทอง กล่าวคือ เป็นผู้ครองใจศรีวันตากย์ต่อหน้าคน ซึ่งนอกจากจะแสดงให้เห็นนิสัยเจ้าชู้ของผู้เด่งดังกล่าวแล้ว ก็ยัง เป็นการตอบสนองความปรารถนาความรักจากแม่ที่ไม่สนใจและช่วยอุณห์เร้นอยู่ในจิตใต้สำนึกของสุน ทรภู่อีกด้วย

เนื่องจากความรู้สึกว่าเหล่าทั้งหลายที่ให้สุนทรภู่และหาความพึงพอใจในการเพ้อฝันกลับไป สู่วังค์ก้อนสุกอนานเพลิดเพลิน และเป็นวัยที่จะได้รับความรักใคร่จากพ่อแม่ด้วยการสร้างความ สำาคัญให้แก่พ่อและครัวเด็ก ๆ กล่าวคือมีกระบอกสำาหรับพ่อและครัวสำาคัญคือแม่เด็กเด่นอ ห้องห้องกำหนดให้ คัวจะครบท่านนี้หมายเพื่อขออุดมมนีกานาหสำาคัญ และมีความสามารถอุดมผู้ใหญ่ นอกจากนี้ ความสุกหันลึกซึ้งที่สุนทรภู่มีต่อบุพราของท่านก็เป็นสิ่งที่น่าสนใจว่า นอกจจากจะด้วยความสุกหันกันโดย สายเลือดแล้วยังเป็นเพราะว่าสุนทรภู่ต้องการ “ญาติมิตร” เพื่อยัดความว้าเหลวของตนอีกด้วย ดังจะ เห็นได้จากการที่สุนทรภู่เลียงบุตรด้วยคนสอง และขอบหัวไปปักหันทุกแห่งที่ทำมาเป ท่านให้ความ รักความสนใจต่อบุตรเป็นอย่างดี เป็นพ่อที่ดีของลูก และดูเหมือนว่าสุนทรภู่จะครอบครองลูกและภาคภูมิ ความจริงข้อนี้อยู่ จึงกล่าวไว้ในนิราศสุกธรรมตอนหนึ่งว่า

ราศรัมนีชั้นแม่เด็ก	สุกหัน
สารภีพ่อเคย	ขันนี
บุนนาคยกไว้เรย	เช่นกัน ขันนี
ถึงไม่เห็นด่องเรื่องเรื่อง	ร่างขอกอนดู

นอกจากบุตรของท่านสองแล้ว สุนทรภู่ยังอุปการะเด็กในฐานะบุตรบุญธรรมอีกด้วย เนื่อง ท่านแนะนำเด็กก็มีก้อนและชุบชีงสุนทรภู่กล่าวไว้ในนิราศสุกธรรมว่า “กลั่นชุบอุปอันก้อน ลูกเดียง เทียบธรรม” สำาหรับบุตรบุญธรรม สุนทรภู่ให้ความรักความเอาใจใส่เป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จาก คำสรรเสริญของก้อนในนิราศเด่นบุกกลัน ว่า

สอนให้ทราบบานปุบุกที่คุณไทย	ผลประโภชน์ยิ่งบานไม่ก้าวเดียง
หมายมั่นพันบุกเป็นบุกเดียง	ก็รักเพียงลูกชายให้ดาวรุ

เป็นสัจธรรมนักกรุณาฟังดีมั้ย
ได้เรียนหนังสือดีดีศึกษาเรียนรู้

สุขวิชากว่าเพื่อพ่อแม่สอน
ให้ต่อหน้าผู้คนสวัสดิ์กำลังกับ

๔๘๖

๔๘๗

ทุกคนนั้นแต่คู่รักเดินดูเด้อ
พระคุณไครไม่เท่าคุณพระสุนทร

ได้พึ่งพิงพุ่มโพธิ์ในพระ
เมืองบิตรโภชริ่งทุกเชิงอัน

การที่สุนทรภู่อุปการะบุญธรรมอย่างผูกพันรักให้ไว้จนมีอนุพรมแท้ๆ กันน่าจะเป็นด้วยเหตุ
ที่มีความต้องการ "ญาติมิตร" ซึ่งเป็นการหาความสงบอุ่นทางใจอีกทางหนึ่งด้วย

๙. มีความประราษณชาติเสียงเกียรติยศ

ที่นี่เนื้องมากจากปมต้องในเรื่องวุ่นวายและฐานะต้องถ้ามาแล้ว สุนทรภู่แสดงความประราษณชาติ
ที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือที่ขอร้านไว้ในนิรภพระหว่างหัว "ให้คืนเครื่องเกียรติศักดิ์ปราภูควัน"
ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ต่อนี้วิเศษของสุนทรภู่ได้ประสมความสำเร็จความประราษณชาติ คือมีทึ่งเกียรติ
ทางเพศและบรรเทาภัยมีเรื่ารับราชการในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย สุนทรภู่ได้
เป็นกวีที่ปรึกษาตำแหน่งหุนสุนทรโภหรา ทรงพระกรุณาโปรดราชทานที่ให้อัญเชิญ ทั้งโปรดให้เข้า
เมืองตีรัชเมืองไทยเด็ดขาดในที่ต่างๆ ในราชชนัติเป็นเวลาที่สุนทรภู่ประสมความรุ่งเรืองที่สุด
ในชีวิต ทั้งน่าจะเป็นเวลาที่ทำก้าวทันมีความสุขที่สุดด้วย เนื่องจากความพรั่งพร้อมห้องด้านความเป็นอยู่
และความมีชื่อเสียงเกียรติศักดิ์เป็นที่ประราษณชาติอย่างยิ่งของสุนทรภู่

ครนสัมวัชกาพพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย สุนทรภู่ก็ต้องสุ่มสั่น ตก ยก
และความหายอกหงายไปอย่างสั่นเริ่ง อาจอุกอหะหะออกจากคำแนะนำของสุนทรภู่ไว้หาง จึงไปบัวเบ็นกิกุ
ใช้ชีวิตอย่างสุนทรภู่ ตอน ๔ วัน เหว่และโถกเกรว่า ตัวความรู้สึกว่าตัวต้องอยู่ที่ดีดีเวล่า โดยที่เกียรติยศ
ซึ่งเป็นเป็นสิ่งที่สุนทรภู่ประราษณชาติและยิ่มมันเป็นความภาคภูมิใจของชีวิต การสูญเสียครั้นนี้จึงนับ
เป็นความวินาศในอุบัติของสุนทรภู่ ตั้งที่สุนทรภู่ร่างกายซึ่งความหลังไว้ในนิรภพเข้าห้องเก็บ
ทั้งเรื่องว่า

ดังหน้าวังดังหน้าใจจะขาด คิดถึงนาบทพิตรอคิค

ให้ฝ่านเกล้าเจ้าประคุณของสุนทรภู่ แต่ปางก่อนเคยมีทุกเช้าเม็น

๔๘๘

๔๘๙

ดังหน้าแพะและหนึ่งเรือที่นั่ง
เคลมนอบนั่งกับพระชนม์น้ำใจ คิดถึงครั้งก่อนนาน้าต่าให้

แต่ต้องในเรือที่นั่งนั้นต้องก็ท่อง

ເຄຍການຕົ່ນແປງນາທພຸດນາຮອດ
ຈົນກູນສັນແມນ້າໃນລ້າຄອດ
ເຄຍຫຼອບໄກຕ້າໄດ້ກົດສຸນຮ່າຍຮອດ
ສັນແມນຕົ່ນສັນຮ່າຍສຸນຮ່າຍ

၁၉၄

ເຄຍວົນນາໃຈກາວ່ານຳແຂວງ
ນີ້ໄດ້ຮັບເຄືອງຫຼັກທັນກາ
ຮະບອງຂຽນສົ່ງເຊັນນາຫາ
ວາສັນນາຮາກສັນແມນມີອັນກົດສຸນຮ່າຍ

၁၉၅

ໄອັປາງໜັດວຽກສົ່ງເຊັນເຈົ້າຮົມໄກຕ
ຂານພະບົນພົວມັນວັນຍິນຍິນ
ໄອັກວົນນີ້ໄດ້ເທັນເຂັ້ມແຂວງ
ໄອັກວົນນີ້ໄດ້ເທັນເຂັ້ມແຂວງ

၁၉၆

ນາຜູກໂບສົດໍ່ໄດ້ນັງຮາຊື່ນ
ກົບແປດໍານິ້ນທີ່ພັນໄດ້ວັນກາ
ເພຣະຫຼວກຫຼັກປະກາຍວາສັນນາ

၁၉၇

ນາເຊົ່ານາງຮວດເຖິງໄກຕ
ໄອັສຸຫານາແນ່ນເປັນແພັນຫົ້ນ
ເມື່ອເຄວະຫຼວກກາຍເວົາກໍເທົ່ານີ້
ຂັ້ນທັນແນ່ນເຈັນແສນຕັບແຄປໄຈ

၁၉၈

ຍານວິໄຂຍາກໄໃຫ້ສະເໝີນ
ນີ້ເຊົ່ານີ້ສອນແສນກົບແພັນໄຈ
ໄນ້ມີກໍພຸດ້າຈະຕົກ
ເບີນອັນກໄວ້ວັນເວົ້າຢູ່ເກາ

၁၉၉

ໄອັພະບົນສູງຫຼຸດປີໄນ້ກັບຫົວ
ໄອັເວັນນີ້ທີ່ສຸນກວປະການຕົວ
ສັນແມນຕົ່ນສັນນານາມສົດໍ່

ແລ້ວສື່ອຄົກທີ່ຂອງບູ້ເຂົ້າຫຼົງ
ໄນ້ຮອຍຫຼົງເຊັ່ນສາມໂຄກເຊີ່ງໄກຕໄຈ
ຕົວເທົ່າວ່າເວົ້າເກວ່າຫ້າກໍາຕົ້ນ

ໃນນີ້ຈະຫຼຸດພວມແລະນີ້ຈະຫຼຸດພວມປະບົນກົມື້ຂ້ອງຄວາມກໍານົດອັນຈິນປ່າຍຫຼູ້ຫຼັບຫຼັນ ເຊັ່ນ

ຍອດຈົນທັນທຸນນິກຳນໍາ
ພວກທີ່ນີ້ປັດລົງກໍກອງ
ຫ້າວະພວະນິພົນທີ່ສົດອອງ
ສັນແມນຕົ່ນບິນເກົດ້າ

ເນັດຕານອອງ
ທີ່ເກົາ
ເຫຼົ້າສົນທີ ຂົດຍອບ
ກົບວັງທ່າງຈົນຈົນ

ດ້ວຍອອກຄົມທຸກອຸ່ນຫຼາຍເພົາ
ເສັ້ນຈົງຫຼູ້ນີ້ວັນພານ
ສັນແມນຕົ່ນບິນເກົດ້ານາມປ່າຍກ
ໄອັພະບົນຫຼຸດກວະນໍອນຂອນສົກ

ກວະເຫວົາຄົງຈານທີ່ສ້ານສ້າງ
ເບີນໄປປາປານເປົ້ອນເປົ້ອນໄດ້ເທື່ອນຄົນ
ນ້ຳຫາກກວາຍນ້ອຍລວ້າຍຫນ
ພວກຫຼຸດຕົ້ນເສີ່ງເຊື້ອນໄດ້ເຫັນພູນ

ນອກຈາກຄວາມປ່າຍດັນໃນຊື່ເສືອງເກົບຕົມທີ່ຫ່າງແຮງກັ້ນແລ້ວ ຫຼັກກົງຫຼື້ນມີຄວາມນີ້ໃຈ
ໃນຄວາມສາມາດຂອງຄົນເອົກດ້ວຍ ຕົກທີ່ກ່ານໄດ້ແສດງຄວາມປ່າຍດັນທີ່ເປົ້ອນໄປ້ເຫັນກ່າວແລ້ວ ແລະ

บังคุกต่อว่าด้วยความสำนึกระภาคภูมิในเกียรติยศซึ่งเมืองไว้ในรากพันธุ์มาปัจจุบัน “เห็นอนบนแปลงไปได้
เพียงไม่รู้สั่งหนังซื้อ จนมีชื่อเรื่องหัวเมืองหลวง” กับกล่าวไว้ในนิราศพระประเสริฐ และเพียงอย่าง
ถวายให้ราหัวฯ

หนังซื้อฝ่าปากคำทำท่านั่งซื้อ	ให้รับชื่อช้าห้าสุชาสาน
สุนทราบยาลักษณ์เจ้าจักรราศ	พระทรงห้าห้าหรือควาลงคุณชา
อย่างหม่อนฉันอันที่คืนช้า	ดึงดับคลักแต่ชื่อเราสือชา
เป็นอาทิตย์ณั้นก็เง่งทำเพียงยา	เขมรดาวต้องเสื่อมถอยเมืองนา

ด้วยเหตุนี้ เมื่อสุนทราบกู้ต้องหมดสิ้นชื่อเกียรติยศไป ท่านจึงมีความน้ำขึ้นและสะเทือนใจ
อย่างรุนแรง ตั้งปراภัยในบทสอนที่ก่อความเสื่อ และยังปราชญ์ในนิราศถ่ายรูปอีกช่น นิราศกูษาห้อง
ว่า “กราณ์หรือชื่อเรียงเกียรติยศ จะมีหมอนถ่วงหน้ากันหากเป็น” นิราศจัดเข้าฟื้นว่า “ให้ครองกรุง
พุ่งเพื่องเบื้องป่ากง เกียรติยศอยู่ต้องอยู่ต้องยังคงก่อน” และนิราศเมืองเพชรที่ว่า “เห็นอนเมือง
ทดลองเมืองคืน นึกจะอันอย่างใจมาในเรื่อง” เหล่านี้ล้วนแสดงถึงความประทับใจความประทับใจในชื่อเดิม
เกียรติยศของสุนทราบกู้ที่สิ้น

๖. สันໃຈในการศึกษาหาความรู้

สุนทราบเป็นผู้ที่เห็นคุณค่าของการศึกษาหาความรู้เป็นอย่างยิ่ง ตั้งใจถ่อมใจไว้ในเพียงอย่าง
ถวายให้ราหัวหมายสอน เช่น

อันความคิดวิทยาเหมือนอาชุด	ประเทวศรุสุดสอนໄ่ไว้ในหลัก
ส่วนคอมพิวเตอร์สัก	จึงคือข้อเรื่องพื้นให้บ่าวร้อย
อันร้ายไฟได้เพื่อเข้าใจรัก	แม้นชอบทักษิษานาขวานนา
เข้าหน้ายหนึมได้ยุ่คุชิว่า	แม้วิชาช่วยกายชั่นวายประสา
อันงบนยอกความส่องความศักดิ์	อ่อนเนหติอีกสามนาชาตินา
เจริญกันกอกการผลิตไฟwin	ให้รู้สั่นรู้ให้มั่นกันนินทา
หนึ่งนักประชารัฐรู้สึกชื่อรุ่นลูก	อย่างต้องศักดิ์สนใจเข้ามาด้วย
อุคส่าห์ถามตามประประสงค์จ้านลงใน	จึงจักได้รู้ร้อนประกอบการ
แม้นเห็นชิริงชิรัสต้องย่าคัตตี้พื้น	เรื่องรำเรียนตามคำที่พ่อร่าสอน
ดูคินพ้าหนานาหนานาหรือควรร้อน	เรื่องพันผ่อนพาเกเพียรเรียนนิชา

อันกับประชารัฐคุณเนื่องด้วย
จะต้องซึ่งอยู่แต่ห้องห้องประชารัฐ

เป็นที่สำคัญสุดประชุมนี้
ก้าวแรกเป็นก้าวต่อไปของมนุษย์

การก่อตัวของคุณค่าของภารกิจภานี้ จึงได้เป็นผลเพียงเรื่องที่สุนทรีย์ก่อตัวขึ้นอย่างผิดเดินเพื่อความเหมาะสมในการดูแลอย่างไร้เจ้าหน้าที่ หรือเพื่อศรัทธาความต้องการที่ควรจะเป็นเท่านั้น และสุนทรีย์เป็นคุณค่าความสนใจและมีค่าในเรื่องนี้อย่างจริงจัง ดังจะเห็นได้จากความรอบรู้ที่ปรากฏใน วรรณกรรมของท่าน ซึ่งเป็นความรอบรู้ในวิชาการแขนงต่างๆ เก็บทุกอย่างทั้งทางโลกและทางธรรม เช่นระบบธรรมเนียม ระบบทรัพยากรัฐ ต้านทาน ชาติ ความเป็นอยู่ของคนในสังคมต่าง ๆ สภาพภูมิศาสตร์ การอาชีพ การต่างประเทศ การศึกษาความ และให้ความสำคัญเป็นอันดับ 1 งานอาจก่อตัวให้ไว้ท่านเป็นผู้นำ การศึกษาตัวเองท่านส่วนใหญ่ได้จากประสบการณ์ตรง ให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยว การลังเล กะและการอ่านมากเพื่อมาก สุนทรีย์จะต้องได้ศึกษางานกิโนพันธุ์รุ่นก่อน ๆ มาแล้วอย่างมาก รวมทั้งศึกษางานเชื้อสายนั้น ๆ เช่น พราหมณ์พหุภาษา ชาติ และเรื่องแบบพหุภาษาจีน จึงปรากฏว่า วรรณกรรมบางเรื่องของท่าน มีค่าว่าจะได้รับแนวเรื่องบางอย่างมาจากงานเชื้อสาย เก่า ๆ เพล่าบันน์ ดังจะได้กล่าวถึงอย่างละเอียดในโอกาสต่อไป

สุนทรีย์ได้อ่านบทความนิยมชมชื่นในการศึกษาความรู้นี้หลายต่อหลายครั้งในบทเรียนของศึกษาฯ เช่นพระอักษรบันทึกที่สุวรรณว่า “วิชามแลัวไครไม่บ่มเหง” และศรีสุวรรณทูลพระอักษรนี้ว่า “มีความรู้อยู่ทั้งตัวก็ตัวจะเป็น รู้วิถีไม่ปักป่องคงได้ดี” ซึ่งก็ตรงกับคำสอนของพระโดยที่สอนสุกดศศิริว่า “รู้อะไรไม่สู้รู้วิชา รู้วิชาแล้วอย่าเบ็นของดี” นางวนทองที่สอนພศิกรรมว่า “ถูกผู้ชายตายมีนั้นดีอยู่” และชุมชนสอนพศิกรรมว่า “เข้าใจคือบ้าว่าเรียนเชื่อ คาด” เพราะ “รู้สึ้งไว้ก็ไม่สู้รู้วิชา ไม่เบื่องหน้าเดินไปอยู่จะได้คุณ”

ในค้านบทภาษาของศึกษาฯ ปรากฏว่าสุนทรีย์ก่อตนให้ตัวละครสำคัญ ๆ ในนิทานและเรื่องเป็นสุนทรีย์ให้รับการศึกษาอบรมเป็นอย่างที่โดยมีวิชาความรู้ที่เข้าบันทึกห้องเรียนมาก คือ เวทมนตร์ค่า ดังจะเห็นว่าสิ่งที่กว้าง博 ก็ต้องมีความรู้ที่กว้าง博 ความรู้ทางเวทมนตร์เป็นเดิมโดยการศึกษาอีกเรียน ซึ่งสมุทรภักดิ์เรียน “ตามประสาไสยาพาหารเวทมนตร์” เช่นเดียว กับสุกศศิริ ซึ่งศึกษา “รู้ต้องทนท้นคงเข้าบัญญา” แต่ก็มีขอสังเกตว่าสุนทรีย์มีแนวโน้มที่จะก่อตนให้ตัวละครมีการศึกษาวิชาการอย่างสมจริงมากขึ้น ก้าวคือให้ตัวละครเหล่านี้ได้ศึกษา ภาษาต่างประเทศ เช่นภาษาอังกฤษในเรื่องพระอักษรบันน์ สุนทรีย์ให้ความสำคัญของความรู้ ประเพทเวทมนตร์ค่าอย่างมาก จึงปรากฏว่าตัวละครสำคัญ ๆ หลักคือนิมิการศึกษาเวทมนตร์ค่าอย่างเช่นพระอักษรบันน์ ศรีสุวรรณ นางสุวรรณมาลี และนางสาวคนรื่นคงเรียนผู้แต่งอย่างในภารกิจภานุสิริ

เท่านั้น” นอกจากนี้ การที่สุนทรภู่ก้าหน肚ให้ตัวจะคงฝ่ายอยู่มีการศึกษาวิชาการต่อสู้ในสำราด ทำให้เกิดเกียรติชัย เช่นนางสุวรรณมาตี นางอธิชาตี นางเสาวคนธ์ นางยุพาฤกษ์ นางสุชาติวัน และนางรำกาล่าห์ ย่อมนับว่าเป็นแนวความคิดที่ถ้าสมัยอยุ่งรุ่งสุ่นก็จะยังคงไว้สุนทรภู่เป็นผู้ยกย่องคุณค่าของภารกิจศึกษาความรู้อย่างมากอีกด้วย

๔. มีความนิยมยกย่องสถาบันกษัตริย์

สุนทรภู่ยกย่องสถาบันกษัตริย์อย่างไม่มีข้อศอกซึ่งเป็นเครื่องแสดงถึงความกับบุคคลที่ร่วมสมัย คือยอมรับพระราชอำนาจอย่างปางของพระมหาภัย หรือความรับรองชนบุรุษญาติหริราชย์ ในด้านส่วนตัว สุนทรภู่ยังเป็นผู้มีชีวิตศักดิ์อ่อนโยนไว้ในวังมานแต่เยาว์วัย ครั้นเมื่อเติบโตขึ้นก็ได้รับราชการเป็นมหาดเล็กในพระองค์เจ้าปฐุมวงศ์ และในพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหล้านภาคใต้ตามคำสั่น นับว่าสุนทรภู่ได้รับการอบรมและฝึกฝนให้เรียนรู้การอยู่รับทั้งพระเศษและพระคุณของกษัตริย์และเจ้านายเชื้อพระวงศ์มาแต่เยาว์เด็ก สุนทรภู่จึงมีค่านิยมในเชิงยกย่องและยอมรับพระราชอำนาจอย่างกษัตริย์ซึ่งเป็นเครื่องกับคนไทยโดยทั่วไป หรืออาจเรียกกว่าตัวเข้า แต่สำหรับเจ้าชุนชูอนยาผู้มีบศักดินั้นถูกหมอบนจะไม่ถูกมีความสำคัญยิ่งกว่าสุนทรภู่ท่าโคนัง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสุนทรภู่ได้ฟังและบูรพันธ์อย่างใกล้ชิดกับ กษัตริย์และเจ้านายเชื้อพระวงศ์ทั้งผู้ใหญ่โดยตรงมาตั้งแต่เด็ก นี้ได้รับอยู่กับเจ้าชุนชูอนยาเช่นคนส่วนใหญ่ก็อาจเป็นได้

ความนิยมยกย่องสถาบันกษัตริย์ของสุนทรภู่ในฐานะที่เป็นรายกรุณาหนังกิจเขียนเรื่องกับความสำนึกรของชาวไทยทั่วประเทศ ควรเห็นว่ากษัตริย์ทรงมีความสำคัญอย่างยิ่งของต่อบ้านเมืองและเป็นศูนย์รวมของประชาชน ดังที่ท่านกล่าวไว้ในนิรภพพระบาทว่า

อนุฯชาชนนิหรรส์สันกษัตริย์

แห่งสังกัดเงินไปตั้งไว้พระสมบัติ

แม้กรุงยังพร้องพระร้อนประชารชน

จะสันสนแษ่เดือดหงิ้ววัง

ความคิดอีกประการหนึ่งของสุนทรภู่ก็คือการยอมรับว่ากษัตริย์ทรงไว้วัช่องอำนาจในการปกครองบ้านเมือง ตลอดจนการนำบัลลังก์บำรุงสุขราษฎร ดังที่ท่านกล่าวไว้ในนิรภพพระบาทว่า “กษัตริย์เป็นสุริวงศ์ค้ำรังไออก ระอับไอกลุ่มสุสัมหวะเดวิญ” และในเพลงภาษาอวยโยวาทตอนตัวฯ พระพรเจ้าพ้าหงษ์สองพระองค์ที่มีก่อตัวว่า

จงอยุตศรีสวัสดิ์พพฒนา

ให้พระชนม์ยังยืนหม่นพระรา

ให้สีบวงค์พงศ์มนูกุญชยชา

บำรุงรายกรุ่วคานนาถห้าพัน

นอกจากนี้ยังเป็นที่น่าสังเกตว่า สุนทรภู่มองการความคุ้มครองจากกษัตริย์หรือเจ้านายเชื้อพระวงศ์อยู่เสมอ ความทุกข์ความสุขของสุนทรภู่ถูกหมอบนจะขึ้นอยู่กับเจ้านายโดยแท้ ท่านจึงต้องการ

* สุนทรภู่ก่อหนกให้บรรดาภิษัทและภิกษุนิกมุนีได้กิจทางการท่องป่าทุกตัว โดย “หัดภายนฟรั่งหีชินรา” หมายความว่า “ร่วมกับต่อมาหากก่อต่อหัวของตัว”

เจ้านายเป็นที่พึงอยู่ที่ตลอดเวลา คราวไห้ที่มีเจ้านายเป็นที่พึงจิตใจกับบ้าน เป็นสุรา ยามไม่ใช่ขาดเจ้า-
นายนอกไปรังก์ที่มั่นหม่องและน้อยใจในวาระนาของตน

สุนทรภู่แสดงความจริงภักดีต่อเจ้านายให้ปรากฏอยู่เสมอในนิรภัยที่ท่านแต่ง เรื่นเต่าถึง
ความยากลำบากในการเดินทางด้วยความกว้างข้ามไม่เป็นพระราเจ้านายใช้แล้วจะไม่มาเป็นอันขาด หรือ
เมื่อเห็นดันไม่ที่สวยงามถูกใจก็คิดจะนำไปดูเจ้านาย ดังปรากฏในนิรภัยเมื่อแรกจะว่า

ไอยามจากจากเมื่อแรกวันมุ่ง	มากว่าสุนทรภานประดาหาย
จะกรรณน้ำค่าวันนั้นวันตาย	แม้เจ้านายท่านไม่ใช้แล้วไม่มีนา
และ	

เห็นพุกษไม้มะค่ามีชามข้อมือ	ทั้งไห้ด้วยด้วยใบในโคนตะโคง
เห็นอนไม้ตัดจักราชั่งพระโรง	เป็นพุ่มโพรงสายานน้ำเสียดาย
เดินพันจิ่งเหมือนคิดสมบัติบ้า	จะไคร่หาดันไม้เข้าไปด้วย

เมื่อสุนทรภู่ต้องสูญเสียที่พวงที่สำคัญที่สุดในชีวิต คือพระบาทสมเด็จพระปุทธรอดีศหัตถภัลลัย สุนทรภู่ก็ต้องประสบความวิใจอย่างในที่นี้ ดังจะเห็นได้จากนิรภัยเข้าห้องเก็บคลอดเรื่องที่กล่าว
ถึงความจริงภักดีและความอยาด้วยพระบาทสมเด็จพระปุทธรอดีศหัตถภัลลัย

พระนิพพานปานประหนึ่งศรีราชาต	ด้วยไว้ญาติยาแก้นั้นดึงแสงเมือง
หงไว้เช้ากรรณชัตวันเดือน	ไม่เงื่องเห็นที่ช่องจะพิงพา
จะสวัสดิพรดอยด่าที่ส่องส่วนบุญด้วย	ประพฤติส่ายสมดุลหัวใจ
เป็นเรืองดอยดอยดุณมุกกา	ขอเป็นข้าเดียงสาทุกชาติไป
สั่นแผ่นดินสั่นนามคำมเสด็จ	ต้องเก็บบวชเครื่องห้าท้อพ้อ
แม้นก้าวเนื่องเกิดชาติให้	ขอให้ได้เป็นข้าผ้าธุสี
สั่นแผ่นดินขอให้สั่นชีวบัง	อย่ารู้ร้าวงกษบันทวี
เหติอยาด้วยใจรวมรวมทั้ง	ทุกวนนี้ก็ช่วยทรงกษัยมา

เจ้านายที่สุนทรภู่แสดงความจริงภักดีและมุกพันอย่างมากนักหนึ่งไปจากพระบาทสมเด็จพระปุทธรอดีศหัตถภัลลัยก็เข้าห้องน้ำ แต่เจ้าฟ้าปิ่นปิ่น ซึ่งเป็นศิษย์ของท่าน ดังจะเห็นได้จากขอ
ความในเพลงยาวด้วยโยวาห์ดอยดอนที่ว่า

ในนรคติศรีวังมีของคืนอยู่	หงอยลั้ยองคันดับด้วยนา
มิเขยมหัวกหัวพะราชาญา	จะไส่บานแบบกว้างข้างดอยค
พาเที่ยวชุมชนนามหารมนุษย	เมืองมนุษย์นกไม้ไฟรำพ
ผลกระทบนรอนอันดับพันธ์	จังจะดีงเด็ดให้เข้าในวัง

แล้วครองนานาชาติพระบาท

มีดุลยดับคันธิศรีวิชัย

แม้นออกวังตั้งใจจะไปปะบุ

ขอพึงบูญพูนสวัสดิ์เหมือนฉัตรชง

เดษานามีมีกรรมจะจ่าจาก

พระราชนเร้าเยาว์นักด้องวังเร้น

ขอพระอองค์จะอื่นดูอย่างรุ้งวัง

อย่างห้องดันทินชาติราชอาณาจั

ซึ่งเปรียบป่วยหมายเดือนเหมือนพระบาท

มนัสนากฝ่าละอองไม่ต้องการ

ตัวรักใคร่ให้มันเป็นข้าบนา

เป็นห่วงหลังห่วงใจให้เจริญ

พระมีดุณอุ่นอกเมือดกษา

จะจำไปให้พวนด้วยความตื่น

พระองค์น้อยบนคราชัยไม่หมายร้า

ความรักใคร่ไม่จืดปืนวิญญาณ

สามิกัดรักใคร่จะไปเพ้อ

จะสักใจไปเดาเราก็หวัง

ถึงดับหลังบั้งชั่วของสวัสดิ์

คงตามช่าวาชารวังพังอาการ

ทดสอบกันเปริดคำประสาท

ไม่หายรักมกันร้าฟิกนึกจำนำ

ใจจะขาดคิดหมายไม่วายหัว

จะเวียนบังคมนาทไม่ขาดปี

ตัวห่วงปุ่มเสือแตกอย่างกาฬมอง

ให้ค่ารังร่วงกล้าห้องเช้าบืน

คือแสงยากรังไม่ที่จะเห็น

จังเข้าเป็นจ้าพระอาทิตย์จากไป

ให้เหมือนอย่างมนุษย์ไม่ทราบในว

น้ำพระทัยทูลเกล้าจังยาวยืน

ให้เบรื่องประดุจประชาติกาหาญ

โปรดประทานไทยกรรณ์ที่สอนเกิน

จะบำรุงแรมร้างไปฟ่างเหิน

ใช่จะเชือดชวนชัวให้มั่วมอง

ดังด้วงกาและจิตตนิทสนอน

ทูลกระหม่อมเหมือนแก้ววรรณยานา

พระองค์ก่ออาจอยู่ทุกเหมือนเนตรรา

ให้พึงพาพนเห็นคือจะบืนหัววงศ์

พระทูลเกล้าก็ยังอยู่วังหลวง

ด่องน้องวงแหงอกอกตะอ่อง

ให้สมบูรณ์พูนสมบูดพ้อด่าน

ให้ทราบช่าว่าเป็นสุขทุกพระองค์

เหมือนก้าฝ่าก้าพระบาทคั่วราชวงษ์

ไม่เห็นอองค์เห็นแต่พ้าก่อวารณ์

ถึงแม้ว่าสุนทรภู่จะมีได้เรียนรู้และทราบและอิมพระเกี้ยวคิพรมนราษฎร์ไว้ตั้งเข่นก็ว่า
ท่าน แต่ในนิทานนานาเรื่อง เช่น ลิงไก่ภาค สุนทรภู่ได้หันบินยกเท้าพระราษฎร์เมืองพระ-
บาทสมเด็จพระพุทธเจ้าบทด้านภาติย และพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัววนาก่อวารถึงเป็นการເຫດ
พระบรมหากุณาริคุณที่ทรงมีต่อปวงชนชั้น ออกรากนั้นเมื่อห่านไปทำบุญถูกหัวศอกที่ไก่ก็มักจะกล่าวด้วย
บุญกุศลนั้นแต่พระเจ้าอยู่หัวทุกครั้ง แม้แต่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งสุนทรภู่รู้ดีว่า
พระองค์ไม่โปรดการ สุนทรภู่ก็มิได้ลงเว้นที่จะแสดงความเคารพและชังรักภักดีในโอกาสต่างๆ เหล่านี้
แสดงว่าสุนทรภู่เป็นผู้มีความนิยมมากยิ่งสถานที่ที่วิธีอย่างมีชั้นเตี้ยกว่าชาวไทยทั่วไป

๔. สนใจกิจกรรมบ้านเมือง

สุนทรภู่และความสนใจในกิจกรรมของบ้านเมืองและพยากรณ์ต่อไปเพื่อชี้แจงความเชื่อร้ายความไม่เป็นธรรมในสังคมให้ไว้ในรัฐธรรมนูญของท่านพระเจ้าอย่าง เช่นนิทานเรื่องพระไชยสุริยา สุนทรภู่บรรยายความเชื่อมโยงของรุนแรงของเมืองชาวดี ซึ่งมีสาระคุณมาก

อัญม่าที่บุรุษเผ่า	ก็หาเยาวชนไว้
ที่หน้าตาดี	ทำมโนห์ที่คนา
ค่าน้ำดีสีซอ	เข้าแต่หอยต่องาน
หายได้ให้กิริยา	ໄสไกพานให้บ้าใจ
ไม่จำคำพะเจ้า	เหมไปเช้าภาษาไชย
ดีดีมีรักษา	ล้อแคลไฟร์สีข้อคาก
คือกันดุ	คือไก่หมูเจ้าสุกฯ
โครงอาจเข้าป่องนา	ให้สุกากว่าดี
ที่เมพันเกักษะ	ไม่ดีพะรະประเวณ
ชีดอยก์ได้ดี	ໄอย่าดีดีมีอาญา
ที่ซีดีอพะเจ้า	ว่าໄอย่าง่าเด่าปูป่า
ผู้ผ่านหล่าเมรา	ว่าใบบ้าเสาระย่า
ภิกขุสมณะ	ເຂົາກີດພະວະສ່ານ
คาด้าว่าด่าน่า	ໄປເວົ້າຫຳລົກ

ด้วยเหตุนี้บ้านเมืองจึงเกิดความสับสนวุ่นวายและเดือดร้อนกันไปทั่ว

พาราชาวดี	โครงไม่มีปราานิโครง
คือดีอแคลได	ที่โครงได้ໄດ້ເອາຫດ
และ	
หายได้โครงนา	ໄທວ່ພັນຕຽບປ່ອຊູວາ
ผู้ที่มีอาญา	ໄດ້ຕໍ່ໄມ່ປ່ານິ

จะเห็นว่าความเชื่อมโยงของชาวดีมีสาระคุ้มครองในอัญม่าจากความประพฤติชรัวร้ายของเหล่าอาฆาต เนื่องเกิดความวุ่นวายหนัก ๆ เช้ากันมื้นบ่ายไปจนบ่ายเข้าทั่วบ้านเมืองจนมีจนไป ซึ่งทรงกับบทการณ์นี้อน้ำห่วงในอยุไนรัชกาลที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๓๘ ดังนี้ สุนทรภู่คงต้องใช้หัวงดงามและดีเด่น ความไม่อยู่ในท่านของคือธรรมของเหล่ารุนแรงในสมัยนั้น

ข้าราชการฝ่ายดุลยการสูญเสียไว้ด้วยศรัทธาที่รักผู้นำค่านั้นที่เดินทางไปที่สุดทิ้งทางหลวงและทางอ้อม ในเรื่องพระอยกัยณ์มีกล่าวไว้ในพากนายคำนี้ว่า “คงกบฎยกตัวเดินทางไปที่สุดทิ้งทางหลวงและทางอ้อม ให้ไม่เป็นภัยแก่ชาติ” คือเมื่อไปปีทางข้านให้ “เดินทางห่างเหต้าข้าราชการหลวง” ทั้งนี้อาจเป็นเพื่อจะสูญเสียศรัทธาที่เคยมีประสมการณ์ทั้งนี้มาจากการกระทำของศรัทธาการก็เป็นได้ ถังที่ได้และความเจ็บช้ำไว้ในนิรภัยสูญเสียกว่า

พิบัตันนั่นนั่นแห่งหน้า	พระอยกัยณ์
ชื่อชื่นแห่งหักหาดยู	ห่อนเวน
เข้าพากคิดอ่านพาก	ເຂົາມືດ ພ່ອເຍນ
กดหันหนันนິຄແນນ	ິກກ້ານ້າໄຈ
ແບບ	
ยางเจ้าเช้าขึ้นจัง	ຈິກປາ
กินເຈັນເບີນກັກໝາ	ຫຼຸງດ້າ
พระอยกัยณ์ท่านศรັກຫາ	ອືອສັດ ສວັດຜິດ
บนຫວັຫຍຸກອັນກອິນກຳ	ກໍດ້າວົກດ້າຍພໍາຍາຍ

ขุนนางที่ขอบใช้อ่านใจเบียงเบียนรายกรุงศรีดุสุนทรภักดิ์เดินໄວ້ຫາຍศรັງ ເຊັ່ນນິරາດ
ສູ່ພຽງແກ່ດ້າວ່າ

กาເຫັນຍົວເຖິງວ້າວ່ອນ	ເວຫາ
ວ່ອນວ່າຍໜາຍມັຈາ	ໂລບປີດີ
ຫຸນນາຍຂອຍຂ່າຍກາ	ກິນສັດ ຫຼູເຍນ
ໂຈຮັນປັບປຸງໃຫມໃຫ້	ເຊັ່ນຫັກຕໍ່າ

ในเรื่องพระอยกัยณ์ เมื่อกล่าวถึงตอนที่นางยะວະເກສີຍົກທ່ອນໂຈຣປຳນີໄຫ້ປັດນາງ ใจ
กໍດອນຍ່າຍະສະໃຈວ่า “ແຕ່ຫຸນນາຍຂອຍເບີນຫາພາວກ ຂະນາວຸແຕ່ເວົ້າເປັນຫາວອກ” ແລະໃນสิອງໃກງກພ
ตอนພວກນຳບ້າຍກ້າວ່າ “ຂ້າພະນັກງານທ້າວອິນດຸນມາຕະແລນເທິໄຫ້ຍຸດຕົວກໍວ່າ “ອູ້ງກັນກູເອີກຫຼູຍ່າກຂົວເສື່ອ.....ອູ້ນັນ
ເນື່ອງເກືອງໃຈໄຟສະຍ ອ້າມຸດນາຍເບີຍຕະເບີນທີ່ຄຳນີ້” ໃນຄອນທີ່ຄວາມປະລັດຂອງມີອະຊຸນທຽບ
ນຽມຍາຍອື່ນຄວາມເສວ້າຍຂອງເທົ່າເຫັນວ່າ

ຕ້ວຍເຫັນຂ້າມັນນີ້ເຫຼົ່າໂຄກ	ເຫຼືອຂະໂນກນີ້ແຕ່ອ້າງລົດ
ປັບປຸງຄວາມກົກມັດເສື່ນນັນ	ຈຸນຸ່ງຄຸນທຸກ໌ພຽມຮະກໍາໄຈ

ນອກຈາກຂະເນາໄຈໃສ່ວ່າເບີຍຕະຫຸນນາຍທີ່ປະຫຼອດມີຂອນແລ້ວ ຫຸນທຽບຍັງອນໄໃນກິດການນັນ
ເນື່ອງກໍ່າໄປເອົກຕໍ່າຍ ຕັ້ງຈະເຫັນໄດ້ຈາກຄວາມຄອນນີ້ໃນເງື່ອງຈິງໃກງກພ ທີ່ຫຸນທຽບໄດ້ນຽມຍາຍອື່ນ
ວ່າຫັນຂອງເທົ່າເຫັນຄ້າມາຍ້ຍໍ່ມີຄອຫົວອິນດຸນມາກໍວ່າ

มาด้วยว่าได้พำนุกกรรมม่อน
พระปรมตเกล้าเจ้าเดือนออกสามเดือน
เรื่อง "เจ้าเดือนออกสามเดือน" นั้นเป็นการเกณฑ์ที่พระเจ้าทำจานให้หัวคนระยะเวลา

ก้าหนด ในสมัยอยุธยาไฟร์หัวหัวต้องเข้าเวรท่าจานให้ราชการเดือนหนึ่งและออกไปอยู่บ้านเรือนประจำเดือนนั้น เรียกว่า "เจ้าเดือนออกเดือน" มาถึงสมัยรัชกาลที่ ๑ เป็นปีนเป็น "เจ้าเดือนออกเดือน" และสมัยรัชกาลที่ ๒ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระไพร์ได้วันการพ่อนหนั่นเป็น "เจ้าเดือนออกสามเดือน" ดังกล่าว ด่วนค่าน้ำและเชิงเรือนนั้นเป็นภาระอ่าคราที่หัวหัวเรียกเก็บจากรายງูร ค่าน้ำหมายถึงอ่าครับตัวน้ำ และเรืองเรือนหมายถึงอ่าครว่าที่ ในสมัยรัชกาลที่ ๓ ได้ยกเก็บภาระค่าน้ำ เหล่านี้เป็นภาระของ百姓โดยส่วนตัวของรายງูร สุนทรภู่จึงได้แสดงความชื่นชมไว้ให้ปรากฏ

๔. มืออาชญากรรมอ่อนไหว ขาดความมั่นคงทางใจ

จากประวัติศาสตร์และผลงานของสุนทรภู่ ทำให้เห็นบุคคลิกภาพของท่านอีกประการหนึ่งคือเจน คือ มืออาชญากรรมอ่อนไหว สะเทือนใจง่าย ประทับใจกับสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องอย่างรุนแรงและเปลี่ยนแปลงอารมณ์ได้รวดเร็ว หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือเป็นคนเข้าใจความมั่นคงทางใจนั้นเอง ถ้าจะมองเห็นนี้ก้าให้หัวนี้ไม่อย่างต่อสู้กับอุบัติเหตุใด หัวจะเห็นว่าเมื่อประสบความคับแคนหัวอกทุกข์-โศกครั้งใดก็พบความคุณค่าของไม่ได้ เวื่องร้าพันพิลาปที่สุนทรภู่แต่งในขณะเหตุการณ์คับแคนใจนั้น นับว่าสะท้อนให้เห็นความบันดาลปัญญาของหัวให้เป็นอย่างดี ก้ารักษา การด้ามความเป็นไปอย่างดี แม้ลัคนี้จะการกล่าวว่าจะบันทึกความผันแปรด้านก้าหัวจะถูกหักห้ามหัวดัง บรรยายความคับแคนใจและความอ่อนไหวที่ต้องหาก้าหัวคัมภีรานั้นคือวัตถุพิชาดา และวิจัยกล่าวถึงความผันแปรไปกลับหัวนั้นและความอ่อนไหวของในวัตถุของความสุขสบายนั้นที่เคยได้วัน จนถึงท้ายการศึกษาเรื่องว่าจะถูกพากเพียรที่คนรักไปครอบครองอย่างเป็นสุข ในส่วนนี้แสดงถึงภาวะทางอารมณ์และจิตใจของผู้ต่อสู้ที่สุนทรภู่ได้เป็นอย่างดี

ในนิราศเมืองเพชร สุนทรภู่กล่าวถึงภาวะอย่างนี้และจิตใจที่หัวนี้ให้ขออย่างรุนแรง ขนาดที่หัวนั้นขอความเห็นอย่างว่า "เมื่อเป็นบ้านมาคนเดียวเที่ยวสำนัก เจ้ารับรักว่าคุณกรุณา" และอีกตอนหนึ่งว่า "คิดถึงบีเมื่อเป็นบ้านเดียวมานอน ชุมสุกจันกอกลั่นกลั่นรารินริน จนเหียงคืนแขวนชัยกอยาเป็นหมอน" หัวสองเหตุการณ์นี้ไม่มีเรื่องราวบ่งชี้ว่า มีอะไรเป็นสาเหตุบันบันทึกให้สุนทรภู่ต้องได้วันความมั่นคงทางใจเข่นนั้น แต่ก็ทำให้เห็นว่า สุนทรภู่เป็นคนมีจิตใจอ่อนแครอ อยู่ในหัวจาย จนบางคราวก็หัวนี้ให้ขอของนาตก้าด้วยกับคนเดียวกันที่เดียว

เคยชุบผึ้งรักให้ไว้ใจจะเหมือน

หัวค่าน้ำเชิงเรือนไม่เรียกເຊຍ

ในระหว่างที่สุนทรภู่ออกบวชนั้น ปรากฏว่าท่านต้องไปยกย้ายวัสดุที่หานักอาศัยหลายครั้งด้วยกัน เหตุที่มีหลักฐานยืนยันความนี้คือความในนิรภัยที่สุนทรภู่แต่ง วัดที่ท่านเคยอยู่มีวัดราษฎร์และ วัดอรุณราชวราราม วัดพระเรศคุณวิมลมังคลาราม และวัดเทพธิดา อิฐทึบอิฐล้อกันว่าท่านเหลืออยู่ที่วัดมหาธาตุอิฐแห่งหนึ่งด้วย การที่ท่านต้องไปยกย้ายวัสดุที่อยู่อาศัยแต่ละครั้งส่วนใหญ่เป็นเพราะได้รับความศรับคุณให้ยกย้ายไปอย่างหนึ่ง เช่น ห้องขันของจากวัดราษฎร์และ “พระรูปเจ้าคุณพากลามารานทาง” และท่านไม่ได้รับความเป็นธรรมจากเจ้าอาวาต ดังที่กล่าวไว้ในนิรภัยเรื่องของว่า “จะยกให้บินดี เป็นที่ดี ก็ใช้ดีแทนสังฆเห็นด้วย” ตามเหตุที่ยกจากวัดอรุณราชวรารามนั้นไม่มีหลักฐานแน่ชัด แต่จากความที่สุนทรภู่ต้องไปในนิรภัยเพียงคนเดียว ชวนให้เข้าใจว่าสาเหตุของความเดือดร้อนคราวนี้ น่าจะเป็นเนื่องมาจากการประพฤติไม่ดีในด้านด้วยกัน “เคยปลูกกันอย่างคุ้งหัวอย” และ “เคยชอบครอบสารสมร ผ่านมาสมัคร รักเยอ” จนเป็นเหตุให้สุนทรภู่ถูกสองไทยหรือต้องคำครหาจนต้องข้ามไปอยู่วัดอื่น และเหตุที่ต้องข้ายากจากวัดเดิมอยู่ที่วัดเทพธิดา ก็ เพราะมีเรื่องเดือดร้อนดังที่เล่าไว้ในร่างพิศาลว่า “เป็นความเคราะห์ที่ต้องพำนกจากวิหาร กลัวพากพาอัญเชิญเข้าบ้าน” แม้เมื่อนายอยู่วัดเทพธิดาแล้ว ก็ยังมี “ไฟรุกบุกเบียนเป็นເສື້ອນຫນານ” จึงต้องตัดสินใจย้ายออกจากวัดเทพธิดาอีก เก็บวัสดุเรื่องที่ต้องไปยกย้ายอยู่เรื่อยไปเป็นสุนทรภู่ต้องล่ามไว้อย่างรีบด้วยพันพิศาป่าว

คืออย่างเพื่อนเมืองชาติแม่เจ้านี้
เพราะบุญดูน้อยอย่างบ้านอีบรา罕

เร่ไปบีอะร้อยเรือนเดือนละร้อยบ้าน
เหตือที่หานอุปถัมภ์ช่วยบ้ำรุ่ง

จะเห็นว่าการที่สุนทรภู่ต้องข้ามที่อยู่บ่อยๆ มีสาเหตุซึ่งท่านกล่าวว่า “พระรูปเจ้าคุณพากลามารานทาง” บ้าง “ไฟรุกบุกเบียนเป็นເສື້ອນຫນານ” บ้าง และ “กลัวพากพาอัญเชิญเข้าบ้าน” บ้าง ทำให้ต้องมีอยู่ก่อนหนักหนาดแห่งจะมีแต่ผู้เป็นศัตรูวิ่งเป็นปรบมือกับสุนทรภู่ห่างสัน บัญชาเช่นนี้ เกิดกับท่านครั้งแล้วครั้งเล่า จนถึงกับกล่าวไว้อย่างเจ็บร้าวในร่างพันพิศาป่าว “ເຫັນຂອນເວັນໄວຢູ່ຕີຫວາດວິຊູ່ຫາມ” และ “ຫັນບ້ານກີ່ຈົວວັດເປັນກົງຕຽງ ແນ້ນຂົນຍຸ່ງຍາກເັນຈະເທັນໄຄ” ดังนี้จะเห็นได้ว่า สุนทรภู่จะเป็นคนป่วยด้วยเรื้อรังผู้อื่นได้ยาก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือไม่มีบุตรยั่มพันธ์ ทำให้เข้ากับความไม่สงบในด้านความมีภาระต้องอยู่ในห้องสุนทรภู่นั้นเอง

๑๐ นิความบวสุก็ใจต่องกันทั่วไป

บุคคลกวางพอกบอย่างหนึ่งของสุนทรภู่ก็คือเป็นคนครองไปตรรมา จริงใจและมีความบริสุทธิ์ใจ ต่องกันทั่วไป ความที่ท่านเสียเรื่องประจุสหภาพของครัวไม่เป็นนี้เองที่ทำให้ท่านถูกเป็นคนเรื่องกระต้าและถูกตี จนเป็นเหตุให้มีเรื่องขัดแย้งที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวอยู่บ่าหุนแรก รวมทั้งต้องรับเดือนกันผู้อื่นอีกหลายครั้ง ซึ่งทำให้ต้องย้ายที่อยู่บ้านที่อยู่เดือนตั้งปีก่อนในปีรากูในประวัติศาสตร์ของท่านแล้ว

ความบริสุทธิ์ใจของ สุนทรภู่ปรางค์ ให้เห็นอย่างเด่นชัดในวรรณกรรมประเกณิราศี เปรียบเสมือนอัครวีระวิเศษของท่าน ที่เรารามารักษาราบที่เรื่องราวของท่านอย่างลึกซึ้งและอุดมด้วยความ ความเป็นจริงมากที่สุดก็ในเรื่องมาจากการกล่าวที่จะกล่าวถึงคนสองท่านในแบบที่แนะนำเมื่อเดิมๆ ไม่ว่า จะเป็นเรื่องในที่นี้หรือเรื่องเด็กน้อยสักเพียงเล็กๆ ตาม สุนทรภู่กล้าพูดถึงความอับลักษณ์ ความเจ้าชู้ และความประพฤติในตัว ในงานนี้ถูกประการรังสรรค์ท่านอยู่เสมอ ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างจากนิราศนาบทอน มาให้พิจารณาว่าสุนทรภู่เป็นคนมีความจริงใจเพียงไร ตอนแรกจากนิราศพะนາท สุนทรภู่เข้าถึง สภาพที่ท่านถูกกล่าวว่าเป็นน้ำดี

เพื่อนเขาก็ห่วงคบมือกระพือพัด	ช้างหอบดูกไปในไฟสวัสดิ์
พระหงษ์คนห้ามเข้าคัวหัน	ไบแม่จันเจียนจะไม่พินใจริบ
นีกจะโจนจากช้างลงกลางเมือง	นัวอย่างเพื่อนเข้าจะเยื้อว่าใจหลวม
แต่ต้องศรีราเวินหน้านันน์คาดวัง	เขายกพิงพาดคั่งมาตามทาง

อีกตอนหนึ่งจากนิราศภูษาหงส์ เมื่อสุนทรภู่ไปข้อคดีเรื่องบุญหน้าตัว โดยเข่าว่า

ได้พึ่งเดินต่อ着 ฯ ที่ช้างวัง	ชนธัคเจียนหดับลงกับหมอน
ประมาณสุนยาสามค้อในอันพร	อ้อใจร้ายรุ้จ้วงเข้าตัววะเรือ
นาวาเรียงเตียงอกกุกอกขึ้นร้อง	นันค่าอ่อนน้อไปป่าช่องไว้หรือ
ไม่เห็นหน้าสานุศิษย์ที่รีดเชือ	เหมือนเนื้อบือบ้าเหลือดูเชอะอะ
แล่นบุพตจัดแขงอุตเทียนส่อง	ไม่เดียงดูของหวานดีคงเครื่องอัญญา
ด้วยเครื่องบนบุญกับคุณพระ	ชัยชนะมาได้ดังใจปอง

ตัวความบริสุทธิ์ใจของสุนทรภู่ที่กล่าวมานี้ ทำให้คิดไปได้ว่า การที่สุนทรภู่กล่าว คำนินกของนิรกรรมมีนัยยะลึกซึ้ง ท่านกล่าวที่ประชุมกิวิน้ำพระที่นั่งที่ห้องครัวนั้น เป็น เพาะะในขณะที่กรรมมีนัยยะลึกซึ้งของท่านให้สุนทรภู่ตรวจสอบให้แน่น ท่านเห็นว่าไม่มีอะไร ค่าหนึ่งที่จะต้องแก้ไขอย่าง แต่ภายหลังกลับมีเรื่องที่น่าขับกพร่องเมื่อตอนได้พึ่งอีกครั้งหนึ่ง จึงหัว ตัวขึ้น เพื่อที่จะได้บันทึกตอนนั้น ฯ สมบูรณ์อย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม เหตุนานิรสุทธิ์ของสุนทรภู่ ครั้งนั้นก็ต้องมีอย่างไม่เหมาะสม เพราะไม่ต้องด้วยการสะทกสะท่ำ และพฤติกรรมเช่นนั้นก็ได้นำความล้าบาก มาสู่สุนทรภู่ในเวลาต่อมาตัว

บุคลิกภาพของสุนทรภู่ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ล้วนนำไปได้เสื่อมถ้วนต่อการสร้างสรรค์วรรณกรรม เป็นอย่างมาก กล่าวคือ ทำให้สุนทรภู่มีความสนใจงานศิลป์นิพนธ์ ตลอดจนต่อเรื่องให้ท่าน

มีความสำนึกรอในการสร้างสรรค์วรรณกรรม เช่น พัฒนาความประณานาจอย่างเกียรติยศเท่านั้น ที่ส่วนอย่างสำคัญที่ทำให้สุนทรีย์ได้ใช้และเห็นคุณค่าของภารกิจฯ จึงปรากฏว่า สุนทรีย์เป็นผู้ทรงความรู้อย่างน่าพึงหวัง ทั้งๆ ที่เป็นเพียงคนธรรมดาสามัญ ซึ่งส่าหรับสมัยนั้นโดยปกติแล้วจะไม่มีโอกาสเข้าเรียนมากนัก สุนทรีย์ได้นำความรู้ที่ได้จากการอ่าน การฟัง และประสบการณ์โดยตรงไปสร้างสรรค์วรรณกรรมที่เป็นแบบฉบับของตนเองทั้งในแง่ของลัทธิภาษาและเนื้อร้อง จะเห็นว่าสุนทรีย์ปรับปรุงกลอนสัมผัสอักษรที่นิยมกันอยู่ก่อนมาเป็นสัมผัสสรระ ซึ่งทำให้ก่อนมีเรื่องเส้นะเป็นจังหวะอ่านร่าย ติดหูติดตา และประทับใจคนอ่านมากที่สุด หากค้านเนื้อร้องท่านก็เปลี่ยนจากเรื่องเพ้อฝันไปถึงนาฏความเป็นจริง นาเป็นเรื่องของคนที่มีชีวิต มีหุบธี มีความสำเร็จและความล้มเหลว การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ทำให้นิทานของท่านเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวคนอ่านมากขึ้น ทำให้ผู้อ่านได้ประโยชน์จากเนื้อร้องและปรัชญาที่สอดแทรกไว ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าความไฟไอล์นการศึกษาหาความรู้ของสุนทรีย์ เป็นประการหนึ่งที่ส่งเสริมวรรณกรรมของท่านให้ได้รับความนิยมยกย่องอย่างสูง นอกจากนี้ความเป็นผู้รู้และความมั่นคงทางใจ มีความผูกพันในไหว ทำให้สุนทรีย์เข้าใจและรับรู้ความละเอียดอ่อนของชีวิตได้อย่างรวดเร็ว รู้ซึ้งถึงธรรมชาติธรรมชาติของมนุษย์ว่ามีความต้องการพื้นฐานอะไร ลักษณะเช่นนี้ถือว่าเป็นคุณสมบัติเด่นของศิลปิน ซึ่งทำให้สุนทรีย์ประสบความสำเร็จอย่างสูงในการแต่งกวีนิพนธ์ ทั้งประเภทนิราศและนิทาน กล่าวคือทำให้สุนทรีย์สอดแทรกปรัชญาและความสัตหินอารามด้วยไว้ให้อย่างเพิ่มที่ ทำให้ท่านนิยมดำเนินการอันกว้างไกล สามารถสร้างนโยบายได้แปลกมากกว่าที่ไปจากก่อนๆ อย่างน่าสนใจและสามารถสร้างความประทับใจให้มีบทบาทและนิยมใช้คือที่สมจริงอย่างยิ่ง เนหตานี้เป็นผลมาจากการศึกษาพัฒนาที่ได้ก่อร่วมกันด้วย